

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra historie

OBRAZ TEMPLÁŘŮ VE SVATÉ ZEMI
PROSTŘEDNICTVÍM ARABSKÝCH A
KŘESŤANSKÝCH PRAMENŮ

Magisterská diplomová práce

Olomouc 2021

Vypracoval: Bc. Tomáš Vondrovský

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Somer, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, a to pouze na základě pramenů a literatury uvedených v Seznamu použitých pramenů a literatury.

Tomáš Vondrovský

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat PhDr. Tomáši Somerovi, Ph.D. za pomoc a rady při vedení této práce, dále prof. PhDr. Davidu Papajíkovi, Ph.D. za věcnou kritiku a připomínky při tvorbě práce. V neposlední řadě bych také rád poděkoval všem svým přátelům, kteří se snažili mi s prací pomáhat a své rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	5
Prameny a literatura	6
Prameny	6
Literatura.....	11
1. Templářský řád	18
1.1. Vznik řádu.....	18
1.2. Struktura řádu.....	22
1.3. Úloha řádu ve Svaté zemi.....	27
2. Počátky templářského řádu.....	30
3. Vztahy s muslimy v době druhé křížové výpravy.....	34
4. Od druhé křížové výpravy po Hattín.....	41
5. Třetí křížová výprava	45
6. Čtvrtá křížová výprava.....	50
7. Pátá křížová výprava	52
8. Šestá křížová výprava	55
9. Události po šesté křížové výpravě	59
10. Události po La Forbie a sedmá křížová výprava	62
11. Mongolská expanze	71
12. Situace ve Svaté zemi během období osmé a deváté křížové výpravy	74
13. Poslední roky templářů ve Svaté zemi.....	83
Závěr.....	89
Seznam použitých pramenů a literatury	91
Resumé	95
Anotace.....	96

Úvod

Problematice templářského řádu se poslední dobou dostává nebývalé pozornosti, především díky velké kvantitě neodborné literatury, historických románů a jiných forem, které sice pobaví, zaujmou a dokážete při nich strávit příjemný večer v křesle se šálkem dobré kávy, jejich historická hodnota je ale ve valné většině případů zanedbatelná.

Tato práce se bude snažit zařadit ke skupině druhé. Při jejím čtení by se člověk bez znalosti kontextu křížových výprav pravděpodobně velmi rychle ztratil, jelikož primárním obsahem bude seskupení jmen, dat a lokalit, které občas vystřídají průběhy bitev nebo charakteristika některého z opevnění. Obecné zaměření bude na působení templářského řádu ve Svaté zemi v období let přibližně 1120—1291, což zhruba ohraničuje časovou periodu, ve které byl řád v této oblasti nejvíce aktivní a to v několika aspektech. Jmenovat můžeme například vojenství, logistiku, ale i finančnictví, politiku nebo neméně důležitou diplomacii.

Co se týče zpracování, práce je koncipována chronologicky, především z důvodu přehlednosti zpracovávané problematiky. V několika případech dochází k časovým skokům zpět do minulosti, pouze však za účelem objasnění či lepšímu vysvětlení právě zkoumaného souboru jevů.

Jak už samotný název napovídá, stěžejním tématem bude nahlížení na události spojené s templářským řádem v kontextu křížových výprav ve Svaté zemi, a to prostřednictvím pramenů arabských a křesťanských kronikářů společně se sekundární literaturou, která bude jednotlivé pasáže propojovat a snažit se tak navodit celistvost zkoumané problematiky. Sekundárním cílem pak bude zjistit, do jaké míry probíhala u členů templářského řádu ve Svaté zemi změna v ohledu přizpůsobení se lokálním podmínkám, respektive zdali docházelo k tzv. „arabizaci“.

Prameny a literatura

Prameny

Kvantita pramenů výrazně převyšuje na straně křesťanských kronikářů, především z toho důvodu, že muslimové křížové výpravy vnímali odlišným způsobem. Podstata jejich tvorby nespočívala v obyčejném popisu tažení, přehnaném hodnocení jednotlivých osobností nebo detailnímu líčení obléhacích scén. Měla se snažit vyvolat reakci v muslimské komunitě, sjednotit rozhádané frakce muslimského světa a v krajním případě vyzývat k boji proti křesťanům. Tento aspekt u křesťanských kronikářů nenacházíme, případně jen zřídka.

Vzhledem k nadměrnému množství křesťanských kronikářů píšících o událostech křížových výprav jsem se rozhodl zavést speciální kritérium pro jejich použití v této diplomové práci. Tímto kritériem je samotná účast kronikáře ve Svaté zemi. Nejenže tak dojde k výběru ideálních kandidátů pro potřeby této práce, ale informace podané v jejich dílech by měly přinést i více autenticity, protože je osobně zažili. V několika případech uvedu i úsek díla kronikáře, který ve Svaté zemi nebyl, a to především pro porovnání, jak se jejich výpovědi liší, např. Matouš Pařížský a jeho popis střetnutí u Al-Mansúry v porovnání s Jeanem de Joinville.

Z křesťanských kronikářů bych uvedl tři, kteří pro tuto práci mají stěžejní význam, jedná se o Viléma z Týru, Jeana de Joinville a Templáře z Týru.

První z nich, Vilém z Týru, byl jeruzalémským arcibiskupem a kronikářem působícím ve 12. století. Ve svém díle, které můžeme do češtiny přeložit jako *Dějiny skutků konaných za mořem*¹, se zabývá popisem první křížové výpravy a politickými událostmi v Jeruzalémském království, na

¹ Latinský název zní *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*.

kterém pracoval přibližně v rozmezí let 1170 až 1184. Na první pohled se dílo může zdát vyrovnané a psané uvážlivým tónem, bližší pohled ale odhalí jistou míru zaujatosti a tendenčnosti, která začala být brána v potaz až v průběhu 20. století. Jedněmi z prvních, kteří na ni upozornili, byli Elizabeth Babcock a August Charles Krey, kteří překládali výše zmíněné dílo. Do této doby byla brána neutralita Viléma z Týru jakožto historika a kronikáře za samozřejmost. Jeho kronika také obsahuje chyby, ať už se jedná o nepřesnosti v chronologii nebo uvedení špatné datace, například chybné datum úmrtí jeruzalémského krále Amalricha. Jak dodává britská historička Helen Nicholson, můžeme jej považovat za ostrého kritika vojenských řádů, primárně templářů a johanitů. Jedním z hlavních důvodů jeho antipatií můžeme uvést rostoucí vojenskou i politickou moc řádů, ale také privilegia, která především templáři získali od papeže. Byli tak postaveni mimo jurisdikci světské církve, jejímž byl Vilém jako arcibiskup z Týru předním členem. Existuje i pravděpodobnost, že se Vilém templářská privilegia pokusil omezit na lateránském koncilu v roce 1179, jehož se účastnil.² I přes jeho značnou zaujatost, množství chybných údajů a také vyjadřování se k templářskému řádu, který příliš v oblibě neměl, jej můžeme označit za významného kronikáře období křížových výprav. Jeden z důvodů může být i skutečnost, že se jedná o jediný pramen k historii Jeruzaléma a přilehlého okolí z období 12. století psaný tamním autorem.³

Druhým z kronikářů je Jean de Joinville. Ten se jako rytíř účastnil sedmé křížové výpravy v družině francouzského krále Ludvíka IX. Tuto výpravu pak společně s královým životem sepsal v *Pamětech* na žádost královny Jany Navarrské. I navzdory tomu, že bylo dílo sepsáno až později na začátku 14. století, nelze mu nic upřít na autentičnosti a objektivitě. Joinville byl především rytířem, nebyl ani mnichem se znalostmi tvorby knih, ani kronikářem s možnostmi zkoumat

² NICHOLSON, Helen: *Before William of Tyre: European Reports on the Military Orders Deeds in the East, 1150 – 1185*. In. NICHOLSON, Helen (ed.) *The Military Orders*, 2. díl. London 1998, s. 111–118.

³ TYERMAN, Christopher: *God's War: A New History of the Crusades* London 2006, s. 361.

zaznamenané informace. Ve svém díle se snaží pravdivě předkládat informace, které osobně zažil a při kterých neváhá zacílit i do vlastních řad. Od ostatních kronikářů jej může odlišovat i jedna zvláštní zásada. Odmítal totiž popisovat události, kterých se přímo neúčastnil, pravděpodobně aby je špatně neinterpretoval.⁴ Jeho styl je tím pádem velmi specifický, plný anekdot, humoru a je psán velice živě. Popisuje v rovnoměrném měřítku jak svoji osobu, tak i osobu krále, ale ne takovým způsobem, abychom si mysleli, že se chce povýšit na jeho úroveň. Dílo tak spíše víc než historii vlády Ludvíka IX. připomíná osobní svědectví. O templářích se vyjadřuje s úctou, pokorou a chválí jejich obětavost a nasazení. Domnívám se, že tak činí především z toho důvodu, že on sám se spíše charakterizoval jako bojovník než kronikář a mohl se na templáře tak dívat z trochu jináčí perspektivy.

Poslední z výše uvedených kronikářů je Templář z Týru. Jedná se o konvenční pojmenování pro anonymního historika 14. století, který je autorem kroniky *Gestes de Chiprois*. Kronika byla sepsána někdy v rozmezí let 1315—1320 na Kypru a prezentuje historii křižáckých států a Kypru z let 1132 do roku 1309. Obsaženy jsou i pasáže z pozdějšího procesu s templáři. Z kronikářova jména bychom se mohli domnívat, že sám autor byl členem templářského řádu, který měl v Týru svoji základnu. Bylo by chybné dělat závěry pouze z tohoto údaje, protože pak by nám zřejmě unikly i jiné skutečnosti. Kronikářovo jméno vzniklo evidentně ve spojitosti s Vilémem z Beaujeu, templářským velmistrem z let 1273—1291. Jejich vzájemná známost je nezpochybnitelná, kronikář byl jeho sekretářem, byl zdatný v arabském jazyce a pomáhal překládat korespondenci mezi velmistrem a muslimy. To z něj však nutně nedělá člena řádu. V roce 1308 probíhalo na

⁴ RÜTH, Axel: *Crusade witness: Jean de Joinville's Vie de saint Louis*. In. NICHOLS, Stephen (ed.) — KABLITZ, Andreas (ed.) — KÜPPER, Joachim (ed) *Spectral Sea. Mediterranean Palimpsests in European Culture*. New York 2017, s. 130.

Kypru, stejně tak jako ve značné části Evropy, zatýkání templářů. Je tedy nepravděpodobné, že by on sám byl templářem, protože jinak by byl také zatčen.⁵ Údaje v kronice k tomu roku končí a pokračují až v roce 1314 v již výše zmíněném procesu s templáři. Templářskému řádu se věnuje poslední třetí a zároveň poslední pasáž kroniky, která je pro nás nejdůležitější. Popisuje poslední roky křížáků a templářů ve Svaté zemi a jako jedna z mála udává autentické informace k pádu Akkonu z roku 1291. Na rozdíl od předchozích dvou částí není kompletní kompilací, ale pouze částečnou. Události do roku 1270 jsou převzaty od Viléma z Týru, nazvané jako „Livre dou conquest“, zatímco zbývající části jsou výtvořem jeho vlastní paměti a také nashromážděných ústních svědectví.

Z muslimských kronikářů uvedu pouze tři kronikáře a to i přes skutečnost, že ji v práci bude zastoupeno více. Důvodem je, že ve svých dílech uvádějí nejvíce informací týkajících se templářů. Jedná se o Usámu ibn Munkize, dále Imád ad-Dína a Abú 'l-Fidá.

Usámu ibn Munkize lze právem považovat za jednu z nejzajímavějších muslimských postav během křížových válek. Pocházel ze Šajzaru, odkud byl již v mladém věku poslán do exilu svým strýcem a zbaven tak titulu emíra, který mu právoplatně náležel.⁶ Vzhledem k dobrému vzdělání již od útlého věku se následně dostal do služeb několika muslimských dynastií, jmenovitě například Zengióvci nebo Ajjúbovci, kde mohl nadále rozvíjet své dovednosti. Kromě zájmu o poezii, literaturu, a o umění obecně, se také věnoval historii nebo například lovu. Díky své dobrodružné povaze většinu svého života strávil v kontaktu s Franky, o jejichž způsobu života se tak učil. Je autorem několika děl, z nichž nejznámějším a pro tuto práci nejdůležitějším je *Kitab al-I'tibar*,

⁵ CRAWFORD, Paul: *The Templar of Tyre: Part III of the Deeds of the Cypriots*. London 2003, s. 2—7.

⁶ COBB, Paul: *Usama ibn Munqidh. Warrior Poet of the Age of the Crusades*. London 2005, s. 4.

který vyšel v českém překladu jako „*Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*“⁷. V anglickém překladu, jehož autorem byl Philip Khuri Hitti, je dílo nazvané jako memoár. Tento překlad není tak zcela správný, i když obsahuje mnoho vlastností charakteristické pro autobiografii. Lepším označením se tak jeví spíše poučka či kniha poučení, ze kterých si případný čtenář má brát příklad a inspiraci. Dílo je psáno výstředním, někdy až chvástavým stylem, ve kterém autor popisuje příhody ze života jak muslimů, tak i franských obyvatel ve Svaté zemi. Z našeho pohledu je důležitá příhoda s templáři v mešitě Al-Aksá, která poskytuje zajímavou sondu do chování templářů k muslimům.

Další z kronikářů, Imád ad-Dín al-Isfahání, byl původně sekretář sultána Núr ad-Dína a posléze i Saladina. Stejně jako předchozí kronikář, i Imád ad-Dín byl kulturně založený. Rétor, básník a historik, který sepsal kromě arabské poezie i historická díla. Oproti Usámovi byl jeho vztah k templářům přesně opačný. Podporoval Saladina v jejich pronásledování, protože stejně jako on věřil, že je potřeba se těchto elitních jednotek křižáckých vojsk zbavit jednou provždy. Ikonický je pak jeho popis popravy křižáků a templářů po vyhrané bitvě u Hattínu roku 1187.⁸

Abú al-Fidá, který je později arabisty 18. a 19. století známý v latinizované podobě jako Abulféda, byl emírem z ajjúbovského rodu v období, kdy svoji moc již ztráceli v Egyptě a Sýrii ve prospěch mamlúckých panovníků. Pro tuto práci jsou důležité pasáže z jeho života, uvedené v edici „*Křížové výpravy očima arabských kronikářů*“⁹ Francesca Gabrieliho, a to především proto, že jako mladík bojoval jako součást mamlúckého vojska při tažení proti městu Akkon a byl tak očitým svědkem jeho pádu a v konečném důsledku i celého tragického epilogu křížových výprav.

⁷ MUNKIZ, Usáma ibn: *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*. Praha 2009, srov. *Arab Syrian-Syrian Gentleman and Warrior in The Period of The Crusades: Memoirs of Usama Ibn-Munqidh*: HITTI, Philip (přel.) New York 1929.

⁸ GABRIELI, Francesco. *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Praha 2010.

⁹ Tamtéž, s. 297.

Literatura

V průběhu 20. století bylo publikováno mnoho monografií a článků zaměřených právě na tento z nejnámějších rytířských řádů. Počínaje rokem 1937, kdy vyšlo dílo George Campbella *Knights Templar: Their Rise and Fall*, přes Edwarda Burmana a jeho *The Templars: Knights of God* z roku 1988, až po Malcolma Barbera a jeho zatím nejvíc komplexní práci k templářskému řádu *The New Knighthood: A History of the Order of the Temple* z roku 1993. Všechna tato díla poskytují náhled na řád, jeho původ, rozkvět i rozpuštění a měla by tak sloužit jako pomyslný odrazový můstek při psaní této práce. Jejich celistvostí i širokým záběrem zkoumaných aspektů řádu, v popředí s Malcolmem Barberem jakožto nejnovější a nejaktuálnější prací představují vědomostní základ a pomáhají pochopit, na jakém principu templáři fungovali, za jakým účelem vznikli a jaká byla jejich úloha v tehdejší světě. Zde se člověk nedočte jen o templářském řádu, kterému je věnována primární pozornost. Jsou zde zmíněny i jiné historické události, jako například vznik Portugalska, muslimské boje s mongoly nebo informace o jiných rytířských řádech.

Knihy se téměř vůbec nevěnuje problematice procesu se členy templářského řádu, na toto téma vydal autor další práci, která nese název *Proces s templáři*. V ní se zabývá detailním rozborem jednotlivých součástí procesu, včetně zatýkání členů řádu, intervenci papeže, popisuje jednotlivá obvinění, či to, jak se proces vyvíjel v dalších zemích. Zde významnou roli hrají jednotlivá obvinění, která byla proti řádu směřována. Patřilo mezi ně i nařčení ze spolčování s muslimy a navazování spolupráce na úkor úspěchu křížových výprav. Nabízí se srovnání s *Knihou zkušeností arabského bojovníka s křižáky*, kdy její autor Usáma ibn Munkiz sám sebe označuje jako přítele templářů a templářského řádu.

Další důležitou prací je kniha italské historičky a archivářky Barbary Frale *Templáři*, ve které popisuje dějiny templářského řádu, na rozdíl od Malcolma Barbera však se zaměřením na proces ohledně zrušení řádu. Tomuto tématu se sama intenzivně věnuje a v roce 2001 se jí podařilo nalézt tzv. Chinonský svitek, ukrytý po téměř 700 let ve vatikánských archivech. Ten dokazuje nevinu templářů v obviněních, která směrem k nim byla vznesena a poukazuje tak na politické pozadí, ve kterém se celý proces odehrával.

V jedné z celkem šesti kapitol se také zaměřuje na problematiku Svaté země a účast templářského řádu na křížových tažení. Zde se věnuje aspektům vojenským, politickým nebo ekonomickým. Spojuje jednotlivé události na základě přesných souvislostí a na tomto základě vyvozuje závěry. Poukazuje na určité bitvy jako na zdecimování nejen lidských zdrojů, ale také i těch ekonomických. Každou neuváženou smrtí koně či rytíře výprava ztrácela kromě životů také výzbroj, výstroj či zkušenosti rytířů, jehož bojové kvality byly získávány tvrdým výcvikem.

Pro templářský řád působily bitvy u Cressonských pramenů, u La Forbie či Hattínu těžké ztráty. Bojová morálka byla zcela zničená a řád musel čelit postupně a dlouhé krizi, ze které se nikdy plně nevzpamatoval. Barbara Frale dále popisuje skutečnost, že muslimové, kvůli kterým byl řád ustaven, nebyli jediní nepřátelé řádu. Tyto nepřátelé spatřuje v papežských či světských politicích, kteří vůči řádu chovali zášť díky jejich autonomii v oblastech obchodu, soudnictví, či obdržení různých darů, které měly podporovat úspěch křížových tažení.

Ze zahraničních studií určitě nesmíme opomenout francouzského historika Alaina Demurgera a jeho práci věnující se templářskému řádu, *Viet et mort e l'ordre du Temple*. Užitečné mohou být také sborníkové příspěvky *Templiers et hospitaliers dans le combat de Terre sainte* nebo *Les Templiers, Matthieu Paris et les sept péchés capitaux*. Autor se ve svých dílech kromě působení řádu na křížových výpravách snaží na základě dobových pramenů dokázat, že obvinění vznesená

vůči řádu nemají logické opodstatnění. Jeho úsilí poté vrcholí v další knize, věnované především posledního templářskému velmistru Jacques de Molay, která již vyšla v českém jazyce roku 2011 pod názvem *Jakub z Molay – Soumrak templářů*.

Podrobnou knihou mapující působení templářského řádu v tehdejší středověké Evropě a na území Outremeru je *The Rise and Fall of the Knights Templar* historika Gordona Napiera. Ten kromě výše zmíněné knihy sepsal také *A to Z of the Knights Templar*. Zatímco první z uvedených knih má odborný charakter, druhá svým pojetím připomíná spíše encyklopedii. Je založena na údajích v podobě hesel vztahujících se nejen k rytířským řádům, ale také jednotlivým panovníkům na evropské či islámské straně nebo významným událostem, které se staly během křížových výprav. Její užitečnost tak spočívá především v rychlé dostupnosti hledaných údajů.

Z prací, které se zabývají vojenskou úlohou Templu a dále problematikou jejich obrany a ochrany Svaté země, bych dále uvedl dílo britské historičky Helen Nicholson *Templars, Hospitallers and Theutonic Knights. Image of the Military Orders*, které se jak již název napovídá, zabývá vojenskou strukturou rytířských řádů, jejich iniciačními rituály, především však popisem výcviku jednotek, jejich vzhledu a vybavení a taktikou, kterou užívaly v bitvách. Pomáhá také objasnit funkce, které příslušníci jednotlivých řádů zastávali, nejen ve Svaté zemi, ale také v západní Evropě. Na závěr také otevírá otázku ohledně srovnání řádů tak, jak je viděla společnost v dřívější době a jak se na ně nahlíží nyní.

Knihou Christophera Marshalla *Warfare in the Latin East* z roku 1992 se zabývá už pouze aspekty boje a jejich modifikacemi. Tato komplexní studie válečnictví se zaměřuje na období křížových výprav od počátků až do roku 1291, kdy byl dobyt Akkon. Popisuje nejen bitvy a jejich průběh, ve kterých hráli templáři významnou úlohu, ale také i jednotlivé strategie aplikované oběma stranami konfliktu, důsledky jednotlivých bitev a jejich roli na průběh křížáckých válek.

Templářským hradům, především jejich výstavbě a následnému účelu při ochraně Svaté země se věnuje archeolog Denys Pringle ve svých příspěvcích *Templars Castles between Jaffa and Jerusalem* a *Templars Castles on the Road of the Jordan*. Snaží se zde na několika vybraných hradech (Qa'lat ad-Damm, Bait Jubr at-Tahtani) ukázat jejich důležitost při ochraně poutníků směřujících do Jeruzaléma před muslimskými výpady. Jejich pozice byla důležitá také z hlediska zásobování.

O problematice obrany Svaté země a vojenské úloze templářů bylo sepsáno několik studií. Základní charakteristiky řádu v Outremeru nám podává v práci *The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Centuries* Alan Forey. Stejný autor nám také ve své studii *Novitiate and Instruction in the Military Orders During the Twelfth and Thirteenth Centuries* ukazuje, jak probíhalo přijímání nových členů. Zpočátku nemohl být přijat každý, těmto výsadám se dostávalo především šlechtě, jejíž člen při vstupu věnoval řádu dary, které měly posloužit financování výpravy. Později vzhledem k nedostatku rytířů ve Svaté zemi byla tato výsada zrušena a přijímání byli tak i příslušníci, kteří dokázali v ruce udržet meč či byli zruční v nějakém řemesle.

Jonathan Riley-Smith byl britský historik zaměřující se na problematiku křížových výprav, ke kterým sepsal několik prací. Jednou z nich je *The First Crusade and the Idea of Crusading*. Snaží se v širším kontextu vysvětlit dějinné události, které vedly ke vzniku První křížové výpravy, jako bylo například pronikání tureckých kmenů na oblast Byzantské říše či bitva u Manzikertu, která byla pro říši kritická. Templářský řád sice ještě v této době neexistoval, ale již na počátku výprav do Svaté země se počínala rodit myšlenka tzv. mnicha válečníka, kterou později otevřeně vyslovil Bernard z Clairvaux ve své *Chvále nového rytířstva*, v originále *De Laude Novae Militiae*.

Riley-Smith nám ve své další práci *The Templars and Teutonic Knights in Cilician Armenia* nastiňuje působení obou rytířských řádů na území arménského království v Kilíkii a jejich vzájemného soužití s Armény, kteří byli do této oblasti vyhnáni Seldžuky v 11. století. Tato práce je také první, která se do hloubky zaměřuje na problematiku arménského národa, který zde po přibližně tři století udržoval svoji vládu mezi Byzantinci, Turky, Araby a křižáckými státy. Na trůn Arménského království v Kilíkii později dosedla dynastie Lusignan, kterou známe především díky jeruzalémskému králi Guy de Lusignan.

Z podobných knih věnujících se křížovým výpravám můžeme dále uvést knihu *The Latin Kingdom of Jerusalem* od izraelského historika Joshuy Prawera, která se zabývá historickým vývojem jednoho z křižáckých států, a to Jeruzalémským královstvím, nebo knihu *Victory in the East* od Johna Franceho, která se zabývá událostmi po první křížové výpravě a dobytí Jeruzaléma.

V českém jazyce u nás vyšlo několik knih ke křížovým výpravám, více či méně kvalitních. Chronologicky seřazeno od nejstarších bych rád zmínil *Křižácké výpravy* Alfreda Duggana z roku 1973, *Křížové výpravy* Antonyho Bridge z roku 1995, *Evropa a islám* Franca Cardiniho z roku 2004 a v neposlední řadě také *Svaté války. Dějiny křížových výprav*. Christophera Tyermana z roku 2012. Právě Christopher Tyerman a jeho dílo poskytují velmi zajímavý pohled na historické pozadí křížových výprav. V kontrastu oproti některým z výše uvedených prací autor nepovažuje jako hlavní postavy křížových tažení panovníky, ale spíše postavy, které zajišťovaly chod výprav, jmenovitě dodavatele zásob, osoby zajišťující transporty jednotek či administrativní úředníky. Dodává, že postupem času byly výpravy plánovány s větší pečlivostí, s důrazem na aplikaci moderních prvků, např. úprava lodí pro dlouhé plavby či stavby moderních opevnění a oblýchacích strojů.

Pro práci zabývající se muslimským světem a jeho produkcí je na úvod skvělá kniha *A History of Muslim Historiography* Franze Rosenthala. Ta mapuje muslimskou historiografii a její různé podoby a formy, dále se zabývá i historickým obsahem rozebíraných prací. Nechybí ani popis způsobilostí, které se od muslimských historiků vyžadují, udává chronologický přehled chalífů a islámských králů a ke konci i celkovou evaluaci muslimské historiografie.

Za důležitou práci k historii křížových výprav s náhledem muslimské strany považují *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik* Věry Hrochové z roku 1982. Zde se kromě tradičního popisu křížových tažení kronikáři latinského Východu setkáváme i s komentáři muslimských kronikářů. Ty jsou v tomto díle uspořádávány vedle křesťanských kronikářů k jednotlivým událostem tak, aby bylo vidět srovnání, jaký pohled na situaci měla jedna či druhá strana. Můžeme zde najít úryvky známých kronikářů, Viléma z Týru nebo Fulchera z Chartres z těch křesťanských, Ibn al-Athíra, Bahá ad-Dína nebo Usáma ibn Munkize z těch muslimských.

Z českých knih stojí za pozornost i kniha Luboše Kropáčka *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*, ve které autor na základě knihy *Střet civilizací* Samuela Huntingtona probírá více než tisíciletou minulost stýkání mezi křesťany a muslimy včetně křížových výprav a snaží se určit, proč dochází ke stagnaci vývoje muslimských zemí a jejich neúspěšných pokusů o modernizaci. Kniha se zabývá především modernějšími dějinami 20. století, ale pomáhá pochopit na základě historického vývoje především středověkých a raně novověkých konfliktů problémy dnešní doby, jakými jsou například islamofobie či terorismus.

Zajímavou knihou je i dílo Carole Hillenbrand nazvané *The Crusades: Islamic Perspective*. Ta se ve svém rozsáhlém kulturně historickém díle věnuje nejen tomu, jak muslimové křížové výpravy vnímali, ale především jak je postupem času ovlivňovaly – po stránce vojenské, kulturní nebo psychologické. Autorka ukazuje na několika příkladech skutečnost, že tento vliv pokračuje i nyní, staletí po událostech křížových výprav. Kniha ukazuje a popisuje stereotypy Franků na základě muslimských dokumentů. Jedná se tak o zajímavé protiklady k tomu, jak západní svět pohlížel ve vyprávěních na příběhy o nevěřících barbarech. Závěr knihy také obsahuje popis těchto mýtů a v několika stranách tak sleduje vývoj, kterým si například mýtus o Saladinovi prošel.

Netradiční je také práce libanonského spisovatele Amina Maaloufa *The Crusades through Arab Eyes*. Ta svým pojetím nezapadá mezi klasické historické práce. Obsahuje také prvky novely nebo historické novely. Nejvýstižnějším pojmenováním práce se tak jeví historická esej, kombinující výše zmíněné součásti v jeden celek. Autor si jako téma zvolil období křížových výprav z toho důvodu, že se pro něj dané období jeví jako to, které formovalo západní i východní svět. Pomáhalo také mezi těmito zemi utvářet vztahy, které přetrvávají až do dnešní doby a poukazuje na fakt, že muslimové vnímali křížové výpravy z jiného hlediska než křesťané, a to z perspektivy sjednocení po stránce náboženské. Křížové výpravy pak následně dopomohly k unifikaci muslimského světa proti společnému „nepříteli“.

1. Templářský řád

1.1. Vznik řádu

Vznik rytířského řádu templářů je pevně spojen s křížovými výpravami do Svaté země. Jeho přesná datace založení je dodnes předmětem sporů mezi odborníky. Nejčastěji jsou uváděny letopočty 1118, 1119 a 1120.¹⁰ Právě poslední rok tohoto výčtu se jeví jako nejpravděpodobnější z uváděných možností. Založen byl po první křížové výpravě skupinou rytířů v čele s nižším šlechticem Hugem z Payen.¹¹

V této době proudily do města Jeruzaléma davy křesťanských poutníků a věřících s cílem navštívit Boží hrob. Po cestě však byli přepadáváni a vražděni bandity a muslimskými nájezdníky. Panovníci nově vzniklých křížáckých států neměli dostatek síly a prostředků k tomu, aby zajistili jejich ochranu. Vznik templářů tak pramenil z přání poskytovat těmto poutníkům ochranu a bezpečný průchod.¹² Tento úkol byl posvěcen jeruzalémským králem Balduinem II., který řádu daroval pozemky a prostory kolem bývalé mešity Al-Aksá, která se nacházela na Chrámové hoře. Usuzovalo se, že její prostory stojí na místě, kde dříve stával chrám krále Šalamouna, bratrstvo rytířů si tak začalo celým jménem říkat „Chudí rytíři Krista a Šalamounova chrámu“.¹³

Můžeme říci, že kolem poloviny dvanáctého století se již řád těšil určité úctě a uznání z úst široké veřejnosti. Nebylo tomu však hned od začátku. Největší překážkou se ukázala být idea, která podporovala řád mnichů válečníků šířící křesťanské náboženství se zbraní v ruce. Nejdůležitější osobou pro rozvoj řádu se v této době stala postava cisterciáckého kněze a teologa Bernarda

¹⁰ SEAN, Martin: *Templáři*. Praha 2009. s. 15.

¹¹ BARBER, Malcolm: *Noví rytíři*. Praha 2006, s. 18—19.

¹² WILLIAM OF TYRE: *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, (přel.) BABCOCK, Elizabeth – KREY, August, London 1943, s. 517.

¹³ Latinsky *Pauperes commilitones Christi templique Salomonici*.

z Clairvaux.¹⁴ Ten sepsal traktát s názvem *De laude novae militiae (O chvále nového rytířstva)*. Dílo bylo sepsáno a vytvořeno s jedinečnou literární a jazykovou obratností a zároveň vycházelo z tehdejších myšlenek, které podporovaly křížová tažení. Traktát obsahoval chvalo zpěv ve prospěch řádu, ukazoval, že příslušníci templářského řádu na rozdíl od ostatních účastníků křížového tažení vedli boj na dvou frontách. Meč, který třímali v rukou, měl porážet hmotné nepřátele, zatímco modlitba, se kterou vstupovali do boje, měla za úkol očistit jejich srdce a tak bojovat s neviditelnými silami, které je na jejich cestě sváděly k pokušení.¹⁵

Tento koncept Bernarda z Clairvaux, který byl v mnoha ohledech převratný, již zanedlouho posvětily také církevní autority. Pravděpodobně v roce 1129 se na koncilu ve francouzském městě Troyes dostalo templářskému řádu oficiálního požehnání a společně s tím také postupného nabývání větších pravomocí.¹⁶ Tato privilegia a výhody, díky kterým se jejich pozice v křesťanské společnosti více upevňovala, získali příslušníci řádu přímo od papeže jakožto hlavy katolické církve, a to v podobně několika papežských bul.¹⁷

První z nich, bulu *Omne datum optimum*, vydal papež Inocenc II. na druhém lateránském koncilu roku 1139. Tato bula se stala základním kamenem všech rozsáhlých templářských privilegií. Od této doby byli templáři podřízeni pouze jediné autoritě – papeži. Byla jim tak zajištěna na tuto dobu až nevídaná svoboda v rámci jak církevní, tak i světské moci.¹⁸ Jako obráncům katolické víry jim měli být odpuštěny „z moci Hospodina a požehnaného Petra, knížete

¹⁴ NAPIER, Gordon: *The Rise and Fall of the Knights Templar*. Cheltenham 2011. s. 21.

¹⁵ CERRINI, Simonetta: *Templářská revoluce*. Praha 2013, s. 78.

¹⁶ DEMURGER, Alain: *Viet et mort de l'Ordre du Temple*. Paříž 1985, s. 27.

¹⁷ FRALE, Barbara: *Templáři*. Praha 2009, s. 59.

¹⁸ NAPIER, Gordon: *A-Z of the Knights Templar*. Cheltenham 2014, s. 11.

apoštolů“ všechny jejich hříchy. Dále pak všechny jejich zákonné zisky mohly být využity k boji proti nevěřícím.¹⁹

Papež Inocenc II. také zakázal všechny možné pokusy světské moci o přinucení templářů vzdát se získané kořisti. Templáři jako samostatný řád potřebovali samozřejmě prostředky k obživě. Touto bulou tak byli osvobozeni od placení desátků, které však sami mohli vybírat za předpokladu, že si vyžádají souhlas biskupů a duchovních představitelů.²⁰ Bylo tedy zapotřebí nějakého duchovního vedení, proto bula přiznává řádu poprvé jeho vlastní kněze, kteří byli pod velmistrovým dohledem stejně tak jako rytíři nebo seržanti.²¹

Nástupci Inocence II., papežové Celestin II. a Evžen III. pokračovali v odkazu svého předchůdce a nadále poskytovali řádu prostředky ke správnému fungování. Bula s názvem *Milites Templi* vydaná roku 1144 byla určena křesťanskému duchovenstvu. Papež v ní obhajuje podstatu mnichů válečníků jako nástroj Boha k očištění východní církve od „pohanské špíny“. Poukazuje na jejich mnišský stav s odůvodněním, že sami nemají mnoho prostředků, a vyzívá k zakládání sbírek a hromadění darů ve prospěch řádu. Dále bula rozšiřuje možnost výběru desátků a to tím způsobem, že templářští duchovní mohli jednou za rok otevřít kostel v místě, na kterém byl vyhlášen interdikt.²²

Bula *Militia Dei*, vydaná v roce 1145, pak upevnila a zajistila přítomnost řádu téměř ve všech diecézích. Oznamuje farnostem, že templářům povoluje zřizovat vlastní kaple a hřbitovy, protože nechce, aby jejich zbožní bratři a posléze jejich duše přicházeli do kontaktu s místem, které navštěvují také ženy. Jedním z nařízeních v řeholi byla také zdrženlivost oproti ženám a přísný zákaz

¹⁹ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 70.

²⁰ SEAN, M.: *Templáři*, s. 32—33.

²¹ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 70.

²² Tamtéž, s. 71.

jakéhokoliv kontaktu s nimi.²³ V těchto kaplích a hřbitovech zřízenými templáři bylo posléze možné pohřbívat zesnulé členy řádu. Bula také rozšiřuje působení a dosavadní papežskou záštitu na rodiny templářů a jejich poddané včetně majetku.²⁴

²³ SEAN, M.: *Templáři*, s. 33.

²⁴ Tamtéž, s. 33.

1.2. Struktura řádu

Struktura templářského řádu je velice zajímavá, když se na ní podíváme jako na fungující organismus. Pokud jedna ze součástí přestane fungovat, nebo se omezí jeho funkčnost, pocítí to celý řád.²⁵ O templářském řádu, který působil v téměř celé středověké Evropě a jeho členové pocházeli z různých zemí od oblasti Iberského poloostrova až po Svatou zemi, to můžeme říci dvojnásob.²⁶

Nejdůležitější postavou řádu byl velmistr. Ačkoliv přesně neznáme proces, díky kterému se z obyčejného rytíře stává velmistr řádu, můžeme naznačit několik předpokladů založených na tom, jak byl řád ustanoven. Vyloučit můžeme například možnost, že by byl velmistr ustanoven z pozice mimo církevní autority, například králem, protože to by potvrdilo jistou světskou moc nad templářským řádem. V průběhu křížových výprav ale svěští panovníci získávají více pravomocí k tomu, aby velmistrovu volbu ovlivnili ve svůj prospěch. Do poloviny 12. století se tak děje bez přičinění světských autorit. Navíc templářský řád nedlouho po svém založení získal určitá privilegia a výsady díky několika papežským bulám.²⁷ Ty mu zajišťovaly nezávislost na světské moci a jako jedinou autoritu templářského řádu ustanovily papeže. Jako nejpravděpodobnější možnost volby velmistra se jeví interní shromáždění uvnitř řádu a následné hlasování. Podobnost můžeme hledat například ve volbě nového papeže za pomoci kolegia kardinálů. Nicméně existuje zde i možnost, že si velmistr ještě za své funkce zvolil nástupce. Tato varianta však příliš nekoresponduje s faktem, že pokud se pozorně podíváme na dochované seznamy velmistřů

²⁵ FOREY, Alan: *The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Centuries*. Londýn 1992, s. 148.

²⁶ Tamtéž, s. 149

²⁷ SEAN, M.: *Templáři*, s. 32—33.

templářského řádu, zjistíme, že pocházeli z mnoha míst po celé Evropě a nejsou tak vázáni na jeden konkrétní region.²⁸

Velmistr měl v řádu hlavní slovo a jeho rozkazy tak bylo nutné plnit naprosto přesně. Jak již bylo zmíněno výše, zodpovídal se pouze papeži a to mu dodávalo určitou míru imunity.²⁹ Z obyčejného rytíře, který měl po cestě chránit poutníky a neměl pomalu ani dostatek financí na vlastní zbroj a koně se postupem času stal významný a mocný muž, který disponoval nárokem celkem čtyř koní a vlastní doprovod, který čítal vlastního kaplana, dva rytíře, seržanta a osobního sluhu, který nosil jeho štít s kopím.³⁰

Zástupcem velmistra byl senešal³¹, který nosil černobílý prapor. Často sloužil jako osobní poradce, protože většinou se jednalo o velmistrova blízkého přítele nebo velice důvěrnou osobu. Další důležitou osobou byl maršál, který měl na starost vojenskou organizaci řádu a zodpovídal za koně, výzbroj a výstroj řádu a také měl hlavní slovo při získávání a přerozdělování zdrojů.³²

Jak se řád rozvíjel, bylo potřeba zřídit další vedoucí pozice, které by řád udržovaly kompaktní. Ustanovili se velitelé, nazývaní komtuři, kteří byli posléze rozesíláni do nově vzniklých křížáckých států, jako bylo například Jeruzalémské království, Antiochijské knížectví nebo Tripolské hrabství.³³ Tito velitelé ve zdejších oblastech svého působení disponovali stejně velikou moci jako velmistr. Stávalo se tak více a více zřejmé, že osoby držící tyto velitelské úřady vládli silou podobnou jako králové či šlechta. Například komtur jeruzalémského království byl pokladníkem

²⁸ FOREY, A.: *The Military Orders*, s. 150.

²⁹ NICHOLSON, Helen: *Templars, Hospitallers and Teutonic Knights*. Londýn 1995. s. 9—10.

³⁰ Tamtéž, s. 9—10.

³¹ Původ slova pochází z latinského *senescalcus*, což znamená nejstarší sluha.

³² FOREY, A.: *The Military Orders*, s. 163.

³³ PHILLIPS, Charles: *Křížové výpravy*. Praha 2010, s. 86—87.

řádu a svoji pravomoc sdílel pouze s velmistrem, aby finance nespadaly po pravomoc pouze jednoho člena.³⁴

Další důležitou součástí řádu byli tzv. „drapíři“. Ti se starali o řádové oděvy. Je pravděpodobné, že jeden drapír byl přiřazen do každé z templářů vybudovaných pevností. Jeho hlavní činnost bylo získávání materiálů vhodných k tvorbě oděvů, opravy oděvů a stejně tak tvorba nových oděvů. Templářský oděv musel být dělaný na míru, například byla stanovena délka rukávů tak, aby neporušovala řádové regule.³⁵

Nosič standarty či korouhve byl další úřad, který existoval v templářském řádu. Jeho hlavním úkolem bylo nést standartu templářského řádu do bitvy. Ta zde sloužila ke dvěma hlavním účelům. Prvním z nich byla signalizace vlastní pozice spojeneckým armádám na bitevním poli.³⁶ Druhým účelem bylo zastrašování nepřátelských jednotek. Saracénské armádě se později s pomocí tohoto identifikačního znaku podařilo po bitvě u Hattínu zajmout většinu templářských jednotek, které byly poté až na velmistra následně popraveny.³⁷

Dalšími z hodnostářů byli turkopol, který se staral hlavně o lehkou kavalerii složenou převážně z místního obyvatelstva a řadila se tak mezi pomocné vojenské sbory, podmaršál a korouhevnick, kteří zodpovídali za kázeň a dostatečné zaměstnání zbrojnošů a tzv. „infirmář“. Ten se staral o staré a nemocné bratry. Můžeme říct, že všichni tito hodnostáři pocházeli z vrstvy rytířů kromě podmaršála a korouhevnicka. Jejich úkolem bylo pouze zodpovídání za řemeslníky a zbrojnoše řádu.³⁸

³⁴ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 212.

³⁵ Tamtéž, s. 212.

³⁶ NICHOLSON, H.: *Templars*, s. 24— 30.

³⁷ HROCHOVÁ, Věra: *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha 1982, s. 135—136.

³⁸ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 213.

Co se řádového vojska templářského řádu týče, byli jimi buď rytíři, nebo seržanti. Jejich postavení záleželo na tom, jaké postavení měli ve světském životě před tím okamžikem, než se rozhodli vstoupit do řádu. Jejich výzbroj tvořila helma, kroužková košile, nohavice a boty, které chránily nohy. Zbraně tvořil soubor meče, štítu a kopí. Dále obsahoval menší dýku, nůž ke krájení chleba a kapesní nůž určený k osobnímu použití.³⁹

Rozdíl mezi rytíři a seržanty byl patrný na první pohled. Rytíři mohli nosit bílé pláště, kdežto seržanti pouze černou tuniku s červeným křížem po obou stranách a černý či hnědý plášť.⁴⁰ Rytíři také měli nárok na tři koně a jednoho zbrojnoše, zatímco seržant si mohl nárokovat koně pouze jednoho.⁴¹

Speciální místo a pozici v řádu zastávalo duchovenstvo. Kaplani byli oděni do uzavřeného pláště, tvář měli oholenou a v řádovém domě jim patřilo čestné místo. Dostávali nejlepší oděv a při hodování měli místo blízko u velmistra.⁴² V porovnání s duchovními představiteli jiných řádu – františkánů nebo dominikánů, především díky povaze řádu, templářští kněží nezískávali často vyššího postavení v církevní hierarchii, například biskup nebo arcibiskup.⁴³

Celkově můžeme říci, že templářský řád byl výborně zorganizovaný a to takovým způsobem, který je činil velice efektivními i bez nějak výrazně složitějších struktur. Nelze si nevšimnout jistých podobností s dnešními speciálními jednotkami. Stejně jak i dnes speciální jednotky, tak i templáři o několik století dřív museli poslouchat rozkazy svých nadřízených a striktně je dodržovat. Tento přístup je činil velice efektivními. Díky faktu, že u všech členů řádu byl hlavní důraz kladen

³⁹ MARSHALL, Christopher: *Warfare in the Latin East*. Cambridge 1992, s. 60.

⁴⁰ NICHOLSON, H.: *Templars*, s. 24—30.

⁴¹ Tamtéž, s. 27.

⁴² FOREY, Alan: *Novitiate and Instruction in the Military Orders During the Twelfth and Thirteenth Centuries*. *Speculum*, 61, 1986, č. 1, s. 15—16.

⁴³ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 219.

na bojový výcvik a strategii, se příslušníci templářského řádu stali obávanými protivníky, kteří dokázali rozhodovat bitvy a získávat úspěchy na bitevním poli.⁴⁴

⁴⁴ Tamtéž, s. 216.

1.3. Úloha řádu ve Svaté zemi

Jeden z nejvíce důležitých aspektů templářského rytíře byla jeho schopnost umění bojovat. Templáři byli svoji disciplínou proslulí. Většina těchto bojovníků byla schopně vycvičena v umění boje často dříve, než odhodili svůj světský život a přihlásili se o své místo v řádu. Své zkušenosti získávali především v turnajích, které byli běžné jak v anglické, tak i ve francouzské společnosti, nebo také v dlouholetých sporech a válkách, kterými byly například spor rodu Štaufů a italských měst, nebo konflikt mezi Anjouovci a Kapetovci.⁴⁵

Jediné negativum, které by se dalo zmínit, byla skutečnost, že templářští rytíři v několika případech dokázali podlamovat disciplínu celé armády svým neuváženým a leckdy i zbrklým jednáním.⁴⁶ Nejednou jednali na vlastní pěst s cílem získat co nejvíce slávy a prestiže pro svůj řád na úkor řádů ostatních, potažmo i celé armády a to i přes vypracovaný bitevní plán.⁴⁷

Jako příklad můžeme uvést situaci obléhaného hradu Aškelon roku 1153. Jeruzalémský král Balduin III. se snažil zaútočit na hradby obléhacími věžemi. Obránci se snažili věž zapálit, ale díky změně směru větru se oheň obrátil proti nim s takovou intenzitou, že se část zdi zřítla. Na tento pobořený úsek hradeb ihned zaútočila skupina templářů pod vedením svého velmistra. Ten dokonce vyčlenil pár příslušníků své jednotky k tomu, aby část pobořených hradeb hlídali a případně zamezili ostatním jednotkám obléhací armády se připojit k útoku na tuto část opevnění.⁴⁸ Posádka hradu však dokázala templářskou jednotku přemoci a poškozenou část hradeb opravit.

⁴⁵ Tamtéž, s. 301.

⁴⁶ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 212.

⁴⁷ Tamtéž, s. 212.

⁴⁸ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 219.

Obléhačí křesťanská armáda tak přišla o jednu z důležitých výhod v boji. Uťaté hlavy velmistra a jeho jednotky poté obránci na hradbách vystavili, aby případné další útočníky demoralizovali.⁴⁹

Jak řád rostl, měnila se také jeho podstata. Původní cíl – ochrana křesťanských poutníků a obchodníků na cestě do Svaté země – se začal proměňovat na vojenské operace.⁵⁰ S tímto trendem souvisí také výstavba nových hradů a pevností. Děje se tak přibližně na počátku třicátých let dvanáctého století.⁵¹

S jistotou můžeme říci, že templáři (stejně tak i ostatní účastníci křížových výprav) byli v obrovské početní nevýhodě a museli se tak spoléhat na taktiku, která by jim umožňovala zůstat chráněnými a zároveň být schopni udeřit na nepřítele v nejlepší vhodný okamžik. Mnoho mohutných templářských hradů a pevností před jejich přestavbou plnili svůj účel jako strážné věže, které měli pravděpodobně obranný účel, ale především dokázali varovat křížácká vojska před blížícím se nepřítelem.⁵² V mnoha případech se tyto věže, pokud nebyly zničeny, vyztužily a zvětšily. Některé z nich se již relativně brzy daly charakterizovat jako pevnosti, a to za předpokladu, že kolem věže byla vybudována vnější zeď. Jednu z těchto staveb je možné nalézt v Safitě, která byla v držení řádu do roku 1170.⁵³

Ale ani systém hradů a pevností, mezi které patřily například templářské hrady Chastel Blanc nebo Tortosa, či pevnost maltézských rytířů Krak des Chevaliers, nedokázal odolat nesmírné převaze, kterou měly muslimské armády. Přes drtivé porážky v bitvách u Hattínu, La Forbie nebo Al – Mansúry, které můžeme zařadit mezi nedrtivější prohry křížáckých armád, až po obléhání

⁴⁹ Tamtéž, s. 220.

⁵⁰ MARSHALL, Ch.: *Warfare*, s. 71.

⁵¹ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 214—215.

⁵² KENNEDY, Hugh: *Crusader castles*. Cambridge 1994. s. 95.

⁵³ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 214—215.

přístavního města Akkonu v roce 1291, se tak nezadržitelně blížil konec křížových výprav. Po vyklizení hradů a jednotlivých pozic na Blízkém východě templářský řád v podstatě ztratil smysl, pro který vznikl a pro který celou dobu existoval.⁵⁴

⁵⁴ BARBER, M: *Noví rytíři*, s. 315.

2. Počátky templářského řádu

Prvních několik let po vzniku řádu bylo pro jeho příslušníky zatěžkávací zkouškou, která měla ukázat, zda myšlenka a samotný řád obstojí. Dle zprávy kronikáře písícího v pozdní době (současnými kronikáři byli v Palestině přehlíženi pro jejich údajnou nedůležitost), původní templáři byli tak chudí, že se museli v několika aspektech svého života, např. ve stravování, odívání a zásobování spoléhat na pomoc charity. Také neexistoval žádný společný oděv, který by příslušníky řádu odlišoval od řádů jiných. Vše, co na počátcích vlastnili, od oblečení až po jejich řádové prostory na Chrámové hoře, plynulo buď z donací, nebo z toho, co si sami dokázali vyrobit.⁵⁵

Můžeme usuzovat, že tato počáteční chudoba pravděpodobně zapříčinila, že jedním z pozdních aspektů řádu se stalo finančnictví. To bylo také ke konci 13. a na začátku 14. století trnem v oku mnohým autoritám. Jak se řádu začalo dařit, především díky darům, které byly buď jako finanční hotovost nebo jako hmotné statky, řádové vedení okamžitě zřídilo a udržovalo katalog, ve kterém si vše pečlivě zaznamenávalo. Tento rozkvět by se dal časově zařadit do 30. a 40. let 12. století⁵⁶, protože již v době druhé křížové výpravy z let 1149 —1150 byl řád schopen půjčit nemalý obnos peněz francouzskému králi Ludvíku VII.

V prvních letech existence templářů nemáme žádný doklad o tom, že by řád prokazoval vojenskou aktivitu na území Svaté země. Křížácké státy v této době byly na vrcholu své moci a můžeme usuzovat, že nebylo zapotřebí využívat řádových služeb, navíc když k tomuto připočteme fakt, že se řád stále rozrůstal, jak v počtu členů, tak i po majetkové stránce. Jak již bylo zmíněno

⁵⁵ NICHOLSON, Helen: *Templars 1120—1312*. Brno 2008, s. 24—25.

⁵⁶ NAPIER, G.: *The Rise and Fall*, s. 68—70.

výše, templáři byli do začátku druhé křížové výpravy považováni za méně důležité a kronikářům nepřišlo podstatné, aby jejich aktivity zaznamenávali.⁵⁷

V tomto období existuje jen malé množství činností templářů, které by stály kronikářům za pozornost. Do příchodu druhé křížové výpravy v roce 1148 tak Vilém z Týru uvádí pouze dvě vojenské akce, kterých se templáři účastnili.⁵⁸ První z nich byla pomoc franské armádě při útoku na město Damašek v roce 1129. Zřejmě se tak stalo díky tomu, že ve stejném roce došlo na koncilu v Troyes k oficiálnímu potvrzení templářů jako rytířského řádu. Druhou zaznamenanou aktivitou pak má být menší a pravděpodobně i nepříliš významný střet poblíž města Hebron o deset let později. Obě tyto zdokumentované vojenské akce řádu skončily porážkou franských sil.⁵⁹

Zpočátku se vojenská síla templářů koncentrovala mezi Arménií a arménskou Kilíkií, poblíž Amanských hor, nazývaných v arabštině také jako Jabal al-Lukkam. Tato oblast patří v současnosti do provincie Hatay v Turecku. Jejich úkolem bylo prostřednictvím sítě několika hlavních pevností bránit horské průsmyky a severní cesty vedoucí do této oblasti. Později v 50. letech 12. století se rozsah jejich působení dále rozšířil, pravděpodobně podél celého pobřeží Středozemního moře až k městu Gaza. Obrana těchto míst tak pomohla řádu získat cenné zkušenosti s taktikami, které v boji užívali jejich protivníci.⁶⁰

Latinská oblast Palestiny byla v první polovině 12. století sužována především bandity. Obvyklé taktiky boje, které se hojně využívaly ve feudální Evropě, například obléhání a dobývání hradů či útok těžkého jezdeckva, byly proti tomuto typu protivníka neúčinné a navíc extrémně drahé z hlediska výzbroje a výstroje. Jejich způsob boje, který se později osvědčil i u muslimských

⁵⁷ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 15—18.

⁵⁸ WILLIAM OF TYRE: *A History of Deed*, s. 620—621.

⁵⁹ NAPIER, G.: *The Rise and Fall*, s. 60.

⁶⁰ RILEY-SMITH, Jonathan: *The Templars and Teutonic Knights in Cilician Armenia, The Cilician Kingdom of Armenia*. Edinburgh 1978, s. 92—117.

armád, spočíval v užití pohyblivých jízdních lučištníků, kteří svého nepřítele překvapili neočekávaným útokem a poté se okamžitě stáhli, přičemž k tomuto útoku mohlo docházet postupně v několika vlnách a z různých směrů. Templáři se však díky pozorování a disciplíně, která jim nedovolila nechat se vylákat s cílem útoku na nepřítele, naučili těmto taktikám čelit a v pozdějších střetnutích či jen obyčejných přesunech měli na starost úkoly mající patřičnou důležitost, jakými byly například ochrana křesťanských relikvií či zásob jídla a vody.⁶¹

Jakmile došlo k oficiálnímu uznání řádu ze strany církevních autorit na koncilu v Troyes roku 1129, templářům se rapidně zvedala moc a prestiž. Jejich první opravdu velikou událostí, které se účastnili, byla druhá křížová výprava. Toto tažení, ke kterému vyzýval také svatý Bernard z Clairvaux, však nebylo ani dobře naplánované, ani později dobře provedené.⁶² Z panovníků se tohoto tažení účastnil francouzský král Ludvík VII. se svoji manželkou Eleonorou Akvitánskou a také římský král Konrád III. Štaufský. Ten byl na začátku vojenské kampaně považován templáři za jejich přítele, podporovatele a spojence, avšak v průběhu války se jejich vztah otočil, zejména kvůli neshodám v plánování válečných operací i údajným obviněním, které proti řádu vznesl. Francouzský král si naopak s templáři udržoval vřelé vztahy po celou dobu výpravy i přes skutečnost, že během ní utrpěl velké finanční a materiální ztráty. Historik Alan Forey, který se touto problematikou zabývá, vyzdvihuje právě úlohu řádu templářů, kteří sloužili jako zadní voj královské armády, že jen a pouze díky jejich přítomnosti neskončila výprava naprostou katastrofou.⁶³ Pomohli totiž s reorganizací Ludvíkova vojska a to prostřednictvím dosazení jednotlivých templářských členů na velící pozice, díky jejichž zkušenostem se podařilo armádě dostat do Palestiny navzdory častým útokům ze strany turecké lehké jízdy.

⁶¹ WILLIAM OF TYRE: *A History of Deeds*, s. 525.

⁶² CERRINI, S.: *Templářská revoluce*, s. 78—79.

⁶³ FOREY, A.: *The Military Orders*, s. 88.

Hlavním cílem křížové výpravy bylo obsadit město Damašek. Tento cíl se však splnit nepodařilo. Křížácká vojska sice město oblehla, neměla však dostatek sil pro to jej dobýt a byli tak nuceni se stáhnout. Konrád III. poté společně se svojí družinou začal údajně rozšiřovat o templářích pomluvu, že od vládce Damašku přijali úplatek a zapříčinili tak neúspěch celé obléhací akce. Dosud mezi Konrádem a templáři panovaly přátelské nálady, po tomto aktu ale počala mezi oběma tábory panovat značná nedůvěra, která se neustále prohlubovala.⁶⁴

Když se na tento akt pomluvy podíváme z bližší perspektivy, zjistíme, že se zřejmě nezakládala na pravdě. Neexistuje jediný důkaz o tom, že templáři takový úplatek přijali a ani žádný motiv, který by je nutil k tomu jej vzít. Jak uvádí Sean Martin, bylo standartní praktikou pro ty, kteří byli nejvíce obviňováni z neúspěchu tažení, aby se pokusili odvrátit svoje pochybení svalením viny na ostatní příslušníky výpravy. Doposud nemáme žádné informace o tom, že by tyto praktiky využívali také templáři. Na druhou stranu, samotný řád se terčem tohoto postupu stal několikrát. Kromě již výše zmíněného neúspěšného obléhání Damašku třeba také o pár desítek let později při masakru u Hatínu v roce 1187.⁶⁵

⁶⁴ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 85.

⁶⁵ MARTIN, S.: *Templáři*, s. 56—58.

3. Vztahy s muslimy v době druhé křížové výpravy

Už v této době poloviny 12. století byli templáři podezírání z toho, že svoji vírou nejsou jednotní a přáteli se s místními muslimy. Tato obvinění ve velké míře plynula z žárlivosti a také různých diverzních opatření, která měli na svědomí místní Frankové, kteří se zde usadili při předchozích taženích. Doklady o tom, že templáři navázali přátelské vztahy s určitými členy muslimské komunity, můžeme pozorovat například v díle „*Kitab al-Itibar*“⁶⁶ arabského kronikáře ze Sýrie Usáma ibn Munkize. Toto dílo bylo do češtiny přeloženo jako „*Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*“. Autor v tomto díle nazývá templáře jako své „přátele“. Tato skutečnost nicméně může indikovat, že se příslušníci templářského řádu snažili již delší dobu pochopit muslimskou kulturu, nikoliv však povrchně, ale intenzivně do hloubky.⁶⁷ Jaká doba musí uplynout, aby si v časech křížových výprav podal ruku vyznavač křesťanství a vyznavač islámu a vzájemně se oslovili slovem „přítel“?

Někteří z templářů pravděpodobně udržovali s muslimy před druhou křížovou výpravou přátelské vztahy, jak můžeme soudit z pozitivního ohlasu některých arabských kronikářů. Usáma ibn Munkiz dává za příklad incident, který se stal jemu samotnému během pobytu v Jeruzalémě. Při jedné z návštěv mešity Al-Aksá, kdy mu jeho templářští „přátele“ poskytly vedlejší modlitebnu, k němu přišel jakýsi Frank, který jej uchopil za roucho a obrátil mu hlavu směrem k východu, řka: „*Tak se modlíme.*“ Ihned se však dostavili templáři, kteří se ho chopili a odvedli jej pryč.⁶⁸ On však po chvíli vešel znovu a situace se opakovala. Templáři zasáhli znova a počali se omlouvatí se slovy, že daný Frank je cizinec, který nedávno dorazil z franské země a nikdy dříve neviděl modlit se

⁶⁶ MUNKIZ, Usáma ibn: *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*, VESELÝ, Rudolf (přel.), Praha 2009, s. 163.

⁶⁷ Tamtéž, s. 165.

⁶⁸ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 93.

někoho jinak než obličejem směrem k východu. Bohužel již nemáme k dispozici žádné další prameny, které by tento vzájemný stav porozumění mezi křesťanem a muslimem dokládaly, lze ale předpokládat, že zcela zřejmě nebyl ojedinělý, především díky významnému postavení, které Usáma ibn Munkiz měl v arabském světě.⁶⁹

Vztahy mezi křižáky a muslimy obecně nikdy nedosáhly takové úrovně, jakou popisuje Usáma ve svém díle ve vztahu k templářům, existovalo však několik případů, kdy se k sobě křesťanští a muslimští panovníci chovali uctivě a respektovali jeden druhého, k tomu však vedla dlouhá a často krvavá cesta. Muslimové neměli v plánu žít bok po boku vedle křižáků a jejich států, proto již od začátku vedli kampaň s cílem křižáky z jejich států vyhnat. Toto úsilí trvalo téměř šedesát let, počínaje střety mosulského atabeka Zengího s křižáky, přičemž ve stejném úkolu pokračoval také jeho syn Nur-ad-Dín. Tato snaha dosáhla svého pomyslného vrcholu za vlády sultána Saladina, který se k moci dostal roku 1176 a dosáhl několika významných úspěchů, jako bylo vítězství u Hatínu v roce 1187, následné dobytí Jeruzaléma a v jeho důsledku u vyhlášení třetí křížové výpravy.⁷⁰

Mezitím, v 50. a 60. letech, se templáři čím dál častěji dostávali do konfliktů s jeruzalémským králem a franskou nobilitou, víc než kdykoliv předtím. Jako příklad nám může znovu posloužit obléhání Aškelonu z roku 1153, který jsem uvedl již dříve v předchozí kapitole. Vzhledem ke skutečnosti, že kronikář Vilém z Týru nechoval k řádu zrovna vřelé sympatie, jeví se úkol rozebrání tohoto incidentu z jeho popisu jako velice obtížný. I přes velmi detailní rozebrání celé události, které působí velmi objektivně, kronikář získal své informace až s časovým odstupem, protože v této chvíli se nacházel ve Francii, kde studoval. Opravdu se tedy snažili templáři dle jeho

⁶⁹ MUNKIZ, U.: *Knih zkušností*, s. 163—164.

⁷⁰ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 133—134.

názoru blokovat trhlínu v hradbách ostatním křižákům? Domnívám se, že objektivní pravdu už nyní nejspíš nezjistíme. V žádném z dochovaných muslimských pramenů k obléhání Aškelonu nenajdeme zmínku o tom, jakou hráli roli v obléhací armádě templáři. Jediný důkaz o tom, že vůbec k nějakému proražení hradeb došlo, zmiňuje kronikář Ibn al – Kalánisí,⁷¹ dále informaci ale nerozvádí. V této otázce panují doposud neshody, například historik René Grousset podporuje tvrzení kronikáře Viléma z Týru v tom, že se jednalo o chamtivost templářů ve snaze přivlastnit si většinu kořisti.⁷² Proti němu pak vystupuje Friedrich Lundgreen. Ten se naopak snaží rád hájit, když tvrdí, že už popisu dané události Vilém z Týru dokazuje to, že byl proti templářům zaujatý a naplno se tak ukazují jeho předsudky.⁷³ Tato verze se zdá být i logičtější. Pro verzi historika René Grousseta zase hraje fakt, že bula *Omne datum optimum* řádu povolovala zabavit kořist nevěřících pro své vlastní potřeby. Vysvětlení může být i prostší, a to takové, že se templáři pouze snažili udržet průrvu do té doby, než dorazí posily z řad obléhací armády. Nehledě na motivy, které vedly templáře k boji o tuto část hradeb, jejich velmistr, Bernard z Tremelay, tento útok zaplatil životem.⁷⁴

Další z dokladů templářského působení na jihu země dokazuje zajetí syna egyptského vezíra Abbáse, kterého v pramenech Vilém z Týru pojmenovává jako Násir ad-Dín. Vezír se vraždou chalífy snažil dosadit svého syna na jeho pozici. Jeho záměr však nevyšel a vezír se tak společně se svým synem dal na útěk. Společně s nimi byl v pronásledované družině také nám již dobře známý Usáma ibn Munkiz.⁷⁵ Ten uvádí, že jakmile se jejich skupina zbavila pronásledovatelů z Egypta, byli dne 7. června roku 1154 přepadeni oddílem křesťanů u al –

⁷¹ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 81—84.

⁷² GROUSSET, René: *Histoire des croisades et du royaume franc de Jerusalem*. Paříž 1935, s. 355.

⁷³ LUNDGREEN, Friedrich: *Wilhelm von Tyrus und der Templeorden*, Berlín. 1911, s. 89—93.

⁷⁴ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 90—91.

⁷⁵ MUNKIZ, U.: *Kniha zkušeností*, s. 72.

Muvajlihu. V tomto střetnutí byl vezír Abbás zabit a jeho syn Násir společně s bohatou kořistí zajat. Násir se snažil zachránit, a to tím způsobem, že chtěl konvertovat ke křesťanství. Byl však templáři prodán zpět do Egypta, kde byl pro výstrahu popraven.⁷⁶

Friedrich Lundgreen se ve svém díle *Wilhelm von Tyrus* domnívá, že záměrem Viléma z Týru bylo, jakž jsme již mohli poznat, ukázat řád templářů ve špatném světle.⁷⁷ Je nutné zmínit, že Vilém fakticky o této záležitosti nevyřknul žádný soud, tudíž záleží na interpretaci každého, kdo se touto otázkou bude dále zabývat. Templářský řád se v průběhu svého působení ve Svaté zemi nevěnoval tomu, aby své zajatce přiměl změnit vyznání víry a stejně tak nevěřil tomu, že by muslimové dokázali připustit změnu ve svém smýšlení. Násir zřejmě musel mít pádný důvod, patrně záchranu vlastního života, když v zajetí předstíral zájem konvertovat ke křesťanství, kdežto templářům se zase naskytl jedinečná příležitost k získání prostředků na vedení válek. Vilém z Týru následně uvádí další příklad, ve kterém templáři zajatého muslima popraví, když vysloví přání konvertovat. Z uvedení následujícího příkladu tak není zřejmé, zda měl templářský řád ve svém zvyku zabíjet muslimské odpadlíky, pravděpodobně ale sloužil mnohem prostšímu účelu, a to vyjádřit kronikářův vlastní postoj směrem k řádu. Na druhou stranu však existují i případy, kdy Vilém kvituje rozhodnutí templářů.

Přibližně patnáct let po Násirově popravě odmítli templáři účast na tažení do Egypta z toho důvodu, že měli uzavřenou výhodnou diplomatickou smlouvu s novým nástupcem vezíra - Shawarem. Protestovali tak proti porušení smlouvy jakožto nečestnému aktu i přes tu skutečnost, kdy se jednalo spojence z řad muslimů.⁷⁸ V tomto případě s nimi Vilém z Týru souhlasí, protože zastává stejný názor na dodržení smluv a to i přes skutečnost, že by případný útok na Egypt byl pro

⁷⁶ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 91.

⁷⁷ LUNDGREEN, F.: *Wilhelm von Tyrus*, s. 93—96.

⁷⁸ BARBER, Malcolm: *The New Knighthood*. Cambridge 1993, s. 96.

křesťanské síly výhodný.⁷⁹ Nebylo by to naposledy, kdy se templáři úspěšně vyhnuli útoku na muslimské spojence díky tomu, že s nimi měli uzavřenou smlouvu. Její porušení by z nich udělalo nepřátele. Tentokrát si však díky svému postoji udělali jiného nepřítele, přímo z jeruzalémského krále Amalricha, který do Egypta podnikl invazi roku 1169.⁸⁰

Král Amalrich se spoléhal na de facto neomezenou moc plynoucí ze svého úřadu. Během své vlády se tak všemožně snažil zabránit rytířským řádům v akumulaci jejich privilegií. Dokázal prosadit jednoho ze svých kandidátů – Filipa z Nábulusu – aby byl zvolen novým velmistrem templářského řádu na sněmu v roce 1169. Stejný pokus zopakoval o dva roky později, v roce 1171, kdy po Filipově smrti prosadil jako velmistra templářského řádu Odonu ze St. Amandu.⁸¹ Těmito tahy se Amalrich mylně domníval, že bude mít nad templářským řádem a jeho aktivitami absolutní přehled a bude moci ovládat kroky, jimiž se řád bude dále ubírat. Došlo však k vyhocení vzájemných neshod, které mezi templáři a králem Amalrichem rezonovaly již delší dobu a velmistr Odon ze St. Amandu odmítl nadále kompromitovat řád v králův prospěch. Ve světle těchto informací tak můžeme pravděpodobně i více pochopit důvody, proč Vilém z Týru aplikuje k templářům právě takový postoj, nejspíše však z toho důvodu, že král byl jeho ochráncem a také i sponzorem.⁸²

Odmítnutí templářů, aby se připojili k invazi do Egypta, nebyla jediná z neshod mezi řádem a jeruzalémským králem. Vilém z Týru dotváří tento obraz následujícími dvěma incidenty. Prvním z nich bylo postoupení hradu Nur ad-Dínovi v oblasti *Oultrejourdain*⁸³ templáři, pravděpodobně v roce 1166. Kronikář více informací neuvádí, ale dodává, že král Amalrich nechal kvůli tomuto

⁷⁹ WILLIAM OF TYRE: *A History of Deed*, s. 923—925.

⁸⁰ NAPIER, G.: *The Rise and Fall*, s. 80—81.

⁸¹ SEAN, M.: *Templáři*, s. 47—48.

⁸² BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 113—114.

⁸³ Francouzský termín pro oblast nacházející se za řekou Jordán.

incidentu pověsit dvanáct příslušníků řádu. Neuvádí ani doplňující informace, například jejich jména, či zda proběhl soud či nikoliv. Nicméně král cítil ve svém činu jisté ospravedlnění, neboť na templáře pohlížel spíše jako na řád, jehož členové porušili důvěru v jeruzalémského krále, než jako na skupinu duchovních nezávislých na jeho autoritě.⁸⁴

Nepřátelství mezi řádem a králem vyvrcholilo při druhém incidentu. V roce 1173, Rašíd ad-Dín Sinán, mezi křížáky známý také jako „stařec z hory“ a vůdce sekty asasínů vyslal posla, aby zprostředkoval spojenectví mezi Jeruzalémem a asasíny. Asasíni byli radikální skupinou šíitských muslimů, kteří praktikovali teroristické metody boje.⁸⁵ Pokud jim někdo z muslimských vůdců oponoval, nechali jej jedním ze svých členů zavraždit. Vzhledem k faktu, že byli do počtů svých členů a do území, která vlastnili poměrně oslabení, jejich oddanost pro věc vraždy politického oponenta z nich činila obávanou sílu muslimského světa, se kterou se muselo počítat.⁸⁶

Na cestě zpět z jednání mezi oběma stranami byl posel asasínů přepaden a zabit skupinou templářů, které vedl rytíř s jedním okem a který je známý jako Walter z Mesnilu. Krále Amalricha tento čin rozzuřil, a požadoval po velmistru Odonovi zatčení vraha. Ten však neuposlechl a chtěl Waltera poslat do Říma před papeže, který jako nejvyšší autorita řádu může jeho příslušníky soudit.⁸⁷ Amalrich přesto nechal Waltera uvěznit v Týru, zemřel však dříve, než mohl dále pokračovat ve vyšetřování. Dočasný zástupce panovníka, Raymond III. z Tripolisu dále odmítl pokračovat ve vyjednávání z asasíny. Důvodem bylo pravděpodobně to, že jeho otec, Raymond II. na následky útoku neznámého asasína zemřel.⁸⁸

⁸⁴ WILLIAM OF TYRE: *A History of Deeds*, s. 357.

⁸⁵ WASSERMAN, James: *Templáři a asasínové*. Praha 2004, s. 63.

⁸⁶ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 114.

⁸⁷ Tamtéž, s. 118.

⁸⁸ WASSERMAN, J.: *Templáři a asasínové*, s. 181.

Motivy templářů v tomto incidentu jsou nejasné, protože hlavním autorem tohoto příběhu je Vilém z Týru, arcibiskup, který byl zároveň také králových kronikářem. Vilém, jak jsem již zmínil výše, se samozřejmě více zajímal o podporu krále než templářů. Byl zjevně přesvědčen, že asasíni (šítští muslimové a tím pádem zapřísáhlí nepřátelé Nur ad-Dína, který byl sunnitským muslimem) se zajímali o myšlenku konverze ke křesťanství. Myšlenka že by asasíni, kteří křesťany nenáviděli stejnou měrou jako sunnity, udělali dohodu s Franky, se zdá přinejmenším poněkud pochybná. Asasíni byli oddáni islámu stejně tak, jako většina křižáků byla nadšena pro křesťanství. Když došlo na pomyslné „lámání chleba“, spojili se asasíni se Saladinem a toto spojení vydrželo až do konce jeho života.⁸⁹

Jedním z důvodů, proč se templáři stavěli negativně ke smlouvě s asasíny, pramení z faktu, že tato dohoda by výrazně oslabila jejich pozici v severní Sýrii. V této době templáři vlastnili území, které obklopovalo asasíny ze tří stran. Asasíni navíc templářům platili tribut 2000 besantů. Templáři jakožto skupina lidí, kde jednotlivec (i včetně velmistra) byl postradatelný, jelikož by byl okamžitě nahrazen dalším, stejně jak tomu bylo i u jiných řádů, měli určitou formu „imunity“ proti taktice, kterou asasíni využívali. Ti se tak museli uchýlit k jiným metodám. Dohoda s Amalrichem by mohla tribut asasínů vůči templářům zrušit. Amalrich byl tomuto návrhu více než přístupný, protože by touto dohodou neutrpěl on, ale právě templáři. Je však pravděpodobné, že templáři tento důvod znali a jejich předchozí neshody, či v konečném výsledku nepřátelství, podezřívavost ještě umocnili.⁹⁰

⁸⁹ Tamtéž, s. 186.

⁹⁰ MARTIN, S.: *Templáři*, s. 51—52.

4. Od druhé křížové výpravy po Hattín

Jak tedy reflektovat dosavadní vztahy mezi templáři a muslimy? Počáteční vřelé nálady, které můžeme vidět na příkladu Usámy ibn Munkize a jeho pozitivního líčení směrem k templářům, mizí v průběhu druhé křížové výpravy, kdy se k moci v Sýrii dostává Nur ad-Dín. Za doby jeho vlády, stejně jako i jeho nástupce Saladina, dochází na muslimské straně k mnoha důležitým změnám. Oba zmínění vládci zachovávali nepřátelský postoj k přítomnosti křesťanů v Palestině. Saladinovi je však připisován větší zápal, někdy až fanatičnost, se kterou vyjadřoval svůj postoj. Po smrti Nur ad-Dína v roce 1174 se Saladin zavázal dobýt a sjednotit Egypt a muslimskou část Palestiny. Po splnění tohoto předsevzetí, pravděpodobně kolem roku 1180, byl schopen zaútočit na latinskou část Palestiny. Jako první zaútočil na Tripolské hrabství, které ještě téhož roku obsadil.⁹¹

Saladinovo načasování nemohlo být lepší. Jeruzalémské království se zmítalo v chaosu a zmatku, kvůli zdravotnímu stavu jeho vládce, Balduina IV. Balduin, který nahradil posledního krále Amalricha v roce 1174, trpěl leprou a malomocenstvím. Zemřel roku 1185 ve věku pouhých 24 let. Jeho nástupce, Balduin V. nastoupil na trůn v mladém věku pouze na pár měsíců, než také zemřel v pouhých osmi nebo devíti letech. Na trůn tak nastoupil švagr Balduina IV., Guy de Lusignan, který se stal jeruzalémským králem. Saladinovo správné načasování tak nepochybně pramenilo ze zručnosti jeho zvěděů a dobré strategii kdy zaútočit, než jen z pouhého štěstí.

V templářském řádu se za tuto dobu vystřídali dva velmistři. Odon ze St. Amandu by zajat v roce 1179 po křesťanské porážce v bitvu u Mardž Ajúnu. Zemřel někdy okolo roku 1180 v jednom ze Saladinových vězení, i když přesné datum jeho smrti není známé. Existovala však

⁹¹ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 120.

dohoda o výměně Odonu za jednu ze Saladinových sestřenic, ovšem tato dohoda přišla až příliš pozdě, v době, kdy už byl velmistr po smrti. Ve funkci ho nahradil Arnold z Torroja.⁹² Tento zkušený templář působil v řádu již dlouho a zastával pozici mistra ve Španělsku a Provinci, přibližně kolem roku 1167. Jeho zvolení velmistrem se jevilo jako ideální, protože díky jeho působení mimo Svatou zemi byl poměrně nestranný vůči sporům, které mezi sebou měly jednotlivé frakce v křižáckých státech. Po jeho nástupu do funkce se snažil vystupovat diplomaticky a řešit jednotlivé spory dohodami.⁹³ Velmi ho však znepokojoval nárůst moci, kterou Saladin disponoval. To ho donutilo přesvědčit patriarchu Heraklia a velmistra johanitů, Rogera z Moulins, na diplomatickou cestu do Evropy, především do Itálie, Anglie a Francie s cílem přesvědčit panovníky těchto zemí o nebezpečí, které křesťanským státům od Saladina hrozí.⁹⁴ Z této cesty se však nevrátil, protože 30. září roku 1184 zemřel v italské Veroně.

Smrt velmistra zapříčinila novou volbu, na jejímž konci se někdy kolem roku 1185 stal novým velmistrem Gerard z Ridefortu. Byl to původně vlámský či normanský rytíř, který dorazil do Svaté země pravděpodobně někdy v 70. letech 12. století. V roce 1179 zastával funkci maršálka jeruzalémského království. Brzy poté už vystupuje jako člen templářského řádu, pravděpodobně skrze možnost „kariérního postupu“, a to větším, než jaký mohl očekávat ve světském životě. Do roku 1183 se stává v řádu senešalem a později i samotným velmistrem. Kronika Viléma z Týru, která končí rokem 1184, v sobě neobsahuje žádnou informaci ohledně Gerarda z Ridefortu. To může naznačit, že pro kronikářovu pozornost se na pozadí frakčních sporů v křižáckých státech pravděpodobně jevil jako nepříliš významný.⁹⁵

⁹² BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 122.

⁹³ MARSHALL, Ch.: *Warfare*, s. 19.

⁹⁴ FOREY, A.: *The Military Orders*, s. 150.

⁹⁵ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 123.

Dne 4. července roku 1187 se Saladinovi podařilo vlákat křižáckou armádu do bitvy na místě, kterému se říkalo Hattínské rohy, jihozápadně od města Tiberias. Bitva skončila pro křesťanské síly katastrofální porážkou. Samotní templáři v bitvě ztratili několik stovek mužů.⁹⁶ Edward Burmann přičítá výsledek bitvy špatně zvolené taktice společně s nerozvážným vedením Gerarda z Ridefortu.⁹⁷ Celkem přežili pouze tři templáři, včetně výše zmíněného velmistra, který se stal pro Saladina cenným zajatcem. Později byl vyměněn za templářský hrad v Gaze. Zbytek templářských rytířů byl buď zabit v bitvě, nebo byli zatčeni a posléze popraveni.⁹⁸ Vzhledem k tomu, že patřili mezi nejlepší jednotky křižácké armády, bylo příliš nebezpečné je nechat naživu, aby se s nich nestali odpadlíci. Nejlepší popis toho co se dělo po bitvě, nám přináší Saladinův kronikář a sekretář Imád ad-Dín, který byl přímým svědkem zacházení s příslušníky rytířských řádů.⁹⁹

„Saladin nabídl padesát dinárů každému, kdo mu přivede jednoho zajatce, a vojsko mu hned přivedlo stovky z nich. Poručil, aby byli sťati, protože raději volil jejich smrt než uvěznění.“¹⁰⁰

Svatý Bernard z Clairvaux považoval templářské bojovníky za nástroj, který dokáže Saracény vytlačit ze znesvěcených míst, Saladin a příslušníci jeho doprovodu byli přesvědčeni o tom, že pravým důvodem poskvrnění je přítomnost rytířských řeholních bratrstev. Podle sekretáře Imád ad-Dína to bylo jediné řešení. Saladin se snažil tímto aktem rytířské řady zničit, ty ale přežily

⁹⁶ JOTISCHKY, Andrew: *Crusading and the Crusader States*. London 2004, s. 89; PRAWER, Joshua: *The Latin Kingdom of Jerusalem*. London 1972, s. 25.

⁹⁷ BURMANN, Edward: *Knights of God*. London 1988, s. 102—103.

⁹⁸ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 138.

⁹⁹ Tamtéž, s. 138.

¹⁰⁰ HROCHOVÁ, V.: *Křížové výpravy*, s. 135—136.

jak jeho život, tak i jeho říši. Ještě horší zprávou pro muslimy mohlo být, že se templáři brzy vrátí silnější než kdy předtím společně s jejich novým podporovatelem, anglickým králem Richardem I. ve třetí křížové výpravě.¹⁰¹

¹⁰¹ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 134—135.

5. Třetí křížová výprava

Všechny události, které se staly ve Svaté zemi, neměly v Evropě takový ohlas, aby na něj byla vyvolána dostatečná reakce. I přes několik výzev o pomoc z 80. let 12. století žádná významná vojenská pomoc stále nepřicházela. Až porážka křesťanské armády u Hattínu roku 1187 a následné dobytí Jeruzaléma Saladinem rezonovala v křesťanském světě takovou silou, že doposud jen zbožné modlitby a případné finanční dary konečně nahradila vojska nově utvořené křížové výpravy. Anglický král Richard I. (*Coer de Lion*), francouzský král Filip II. August a císař Svaté říše římské, Fridrich I. Barbarossa. Každý z nich se vydal na křížovou výpravu do Svaté země zvlášť. Fridrich I. zemřel již na cestě v Malé Asii, kdy se utopil při překonávání řeky Salef. Oba zbývající panovníci se do Svaté země už dostali, Filip II. dorazil v dubnu a Richard I. o pár měsíců později. Společnými silami poté oblehli a obsadili město Akkon.¹⁰²

Filip II. považoval dobytí Akkonu za úspěch a několik týdnů po jeho pádu odcestoval zpět do Francie. Richard se zdržel, protože stále pomýšlel na obléhání Jeruzaléma. V září roku 1191 se pak utkal se Saladinem ve velké bitvě u Arsúfu, kde jej porazil. Když bylo Richardovo vojsko na pochodu, stěžejní význam v něm opět hrály rytířské řády, například při obraně kolony či svými vojenskými zkušenostmi. Tyto zkušenosti řády získaly v době, kdy působily jako doprovod Ludvíka VII. při druhé křížové výpravě. I přes těžké ztráty, zejména materiálu a koní, dokázal templářský oddíl držet své postavení na týlu, zatímco johanité sloužili jako předvoj. Rytířské řády prokazovaly svoji nepostradatelnost mnoha způsoby – od sbírání užitečného materiálu a získávání těl mrtvých spolubojovníků až po neustálou obranu vojska proti dotěrným útokům.¹⁰³

¹⁰² TYERMAN, Christopher: *Svaté války. Dějiny křížových výprav*. Praha 2012, s. 211.

¹⁰³ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 191.

Dle díla *Itinerarium Regis Ricardi*, jehož autorství bylo původně připisováno Geoffreymu z Vinsaufu a to do té doby, než se zjistil pravý autor, londýnský kanovník Richard de Templo, byla rytířským řádům svěřena klíčová úloha v Richardově armádě při bitvě u Arsúfu. Templáři měli bojovat v přední řadě a udržovat ji neprostupnou, zatímco johanitům byla svěřena obrana týlu. Richard I. tedy musel dobře o přednostech rytířských řádů vědět, jinak by jim nemohl svěřit takto důležité úkony. Tyto úkony po nich byly vyžadovány s naprostou precizností, společně s kázní a určitým typem spolupráce a soudržnosti, protože se v podstatě jednalo o konkurenční řády.¹⁰⁴

Richardův úspěch v bitvě u Arsúfu tak částečně dopomohl k oživení nadějí na obnovu království, protože se v následujícím období podařilo získat zpět několik pobřežních měst až k Jaffě, včetně města Akkonu, které se tak prozatím stalo městem s důležitostí vyšší, než jakou měl v té době Jeruzalém. Ten se jim totiž znovu dobýt nepodařilo. Kromě hlavního velení armády si zde v Akkonu vytvořily své základny také rytířské řády, včetně řádu templářů.¹⁰⁵

Autor *Itineraria* dále popisuje, že se Richard Jeruzaléma opravdu zmocnit chtěl, ale nakonec uposlechl rady zkušenějších místních, včetně templářů a na město z praktických důvodů nezaútočil, už jen z toho důvodu, že by po jeho získání na případnou obranu musel vynaložit obrovské výdaje včetně svých nejsilnějších mužů. Templáři zase začali nabývat na obezřetnosti, nejspíš měli stále v paměti neuváženou smrt jejich velmistra Gerarda z Ridefortu, který se po propuštění ze Saladinova vězení zavázal, že již proti muslimům bojovat nebude, ale stejně se účastnil obléhání města Akkonu v roce 1189, kde také zemřel.¹⁰⁶

¹⁰⁴ STUBBS, William (ed.): *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*. London 1864, s. 305—306.

¹⁰⁵ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 142, srov. též RILEY-SMITH, Jonathan (ed.): *The Atlas of the Crusades*. London 1991, s. 64.

¹⁰⁶ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 170—176.

Místo obléhání Jeruzaléma bylo rozhodnuto, aby se ustoupilo zpět k pobřeží a došlo k přebudování přístavu Aškelon. Tento krok byl významný, i když však zdlouhavý. Díky němu však byli křižáci schopni pozorovat lodě přivážející suroviny a jídlo z Egypta do Jeruzaléma a podle toho zařídit a naplánovat další akce a válečné plány.¹⁰⁷

Po celé trvání třetí křížové výpravy Richard I. Lví srdce neochvějně templářům věřil a vyjadřoval jim svou podporu. Tato důvěra dosáhla ještě pevnější kontur, když nejspíš právě díky vlivu krále došlo k volbě velmistra, kterým se stal jeho vazal Robert ze Sable.¹⁰⁸ Jeho vztah k Richardovi je patrný zejména díky společným přípravám na tažení v roce 1190. V červnu byl také zvolen jako jeden z pěti justiciarů, kterým bylo dáno na starost velení křižácké flotile. Když se pak na přelomu let 1190 a 1191 Richard zastavil na ostrově Sicílie, působil Robert jako králův emisar při jednáních s Tankredem, panovníkem Sicílie.¹⁰⁹

Třetí křížová výprava byla v několika aspektech odlišná od těch předchozích, které byly do Svaté země vysílány od konce 11. století. Jeden z těchto aspektů a dovolím si tvrdit, že podstatný, byla celkové snížení utrpených materiálních škod. Když v roce 1193 zemřel Saladin, nechal tak ostatní příslušníky dynastie Ajjúbovců ve vzájemných sporech o území a majetek, na rozdíl od předchozích křížových výprav, které musely díky Saladinovi čelit jejich spojeným silám. Osud křižáckých osad na pevnině tak měl jistotu, že se v blízké budoucnosti nestanou její obětí. Celkový úkol znovuvybudování a zabezpečení pozic byl pro křižáky úkol nadmíru složitý.¹¹⁰

Toto tvrzení můžeme podložit tím, jak dlouhou dobu trvalo templářským rytířům znovu získat do svého držení pevnost Bagras, která se nacházela u Amanských hor. Pevnost Bagras velmi

¹⁰⁷ STUBBS, W. (ed.): *Itinerarium Peregrinorum*, s. 308.

¹⁰⁸ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 139.

¹⁰⁹ STUBBS, W. (ed.): *Itinerarium Peregrinorum*, s. 166.

¹¹⁰ KROPÁČEK, Luboš: *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha 2002, s. 86—88.

často měnila svého majitele, v roce 1153 byla vybudována templáři, v roce 1188 ji dobyl Saladin, který ji předal do držení svému vazalu Alamu ad-Dínovi. Saladinova sekretáře a kronikáře Imád ad-Dína, který byl svědkem tohoto úmorného obléhání, poté vůbec nepřekvapilo, když ji Saladinův vazal po využití veškerých zdrojů opustil.¹¹¹ Pevnost byla obrovská a na její vydržování neměl dostatek prostředků. Téměř stejný osud potkal křižácké město Akkon roku 1191, Saladinovi muži však pevnost rozebrat nestihli, protože se na bitevním poli objevil „nový hráč“, kníže z arménské Kilikie Lev II.¹¹²

Když se templáři po určitém období vrátili, aby získali pevnost Bagras zpět do svého držení, zjistili, že Lev II. pevnost vylepšil a opevnil se v ní. Jeho motivy pro tyto činy můžeme hledat v Byzanci, přesněji v její politice, společně s nájezdy, které podnikali Turci do Malé Asie. Byzantinci považovali Armény, ke kterým patřil i Lev II, za vyznavače monofyzitismu. Ten později ve svém tažení za obsazením Antiochie udělal několik chyb, které se mu staly osudným. Tou nejvážnější se stalo napadení templářských držav, po kterém byl papežem Inocencem III. exkomunikován a pevnost Bagras se tedy po několika vlastnících v roce 1216 dostala zpět do vlastnictví templářů.¹¹³

Díky v této kapitole výše zmíněným okolnostem se ve Svaté zemi po konci třetí křížové výpravy společně se Saladinovou smrtí vytvořilo jakési vakuum. Křižácké státy si prozatím dokázaly vybojovat své přežití, zatímco muslimové se vrátili ke stavu, který panoval před Saladinem, tedy nejednotou a vzájemnému soupeření. I přes určité úsilí zachovat kontinuum

¹¹¹ MARTIN, S.: *Templáři*, s. 63.

¹¹² RILEY-SMITH, J.: *The Templars*, s. 92—117.

¹¹³ PRINGLE, Denys: *Templars Castles between Jaffa and Jerusalem*. In: NICHOLSON, Helen (ed.) *The Military Orders*, 2. díl. London 1998, s. 89—109.

v podobě Al-Ádila, Saladinova bratra, města jako Damašek či Káhira spolu vedly dlouhodobé spory, ze kterých dokázaly křesťanské státy profitovat.¹¹⁴

Robert ze Sable, velmistr templářů, zemřel někdy v letech 1192 nebo 1193. Jeho nástupcem se stal Gilbert Erail. Ten měl v době jmenování za sebou v řádu již velkou „kariéru“ a svým zájmem v kariérním postupu nám trochu může připomínat velmistra Gerarda z Ridefortu. Před svým zvolením do funkce velmistra zastával pozice jak ve Svaté zemi, kde byl komturem, tak ve Španělsku a Provinci, kde působil ve funkci mistra krajů za mořem, v originále *Outremer*. V březnu roku 1198 zasedal v řádovém domě v Akkonu, kde pomáhal stvrdit řád německých rytířů za oficiální. Ti si pak vytvořili podobné, ne-li stejné stanovy jako měli templáři.¹¹⁵

Pozornost si také zaslouží vztahy mezi templářským a johanitským řádem. Ty se po skončení křížové výpravy jaly přebírat volná území křížáckých států a bylo potřeba jasně vymezit zájmy jednotlivých řádů, aby nedocházelo ke sporům, které byly ve většině případů zbytečné.¹¹⁶ Obzvláště sporné území bylo tripolské hrabství, protože oba řády zde měly rozsáhlá území a hrady, které jim byly darovány v polovině 12. století. Templáři zde měli například pevnost Chastel–Blanc či město Tortosa, které, leč bylo poškozeno, nápor Saladina ustálo.¹¹⁷ Johanité jim mohli více než konkurovat impozantní pevností Krak de Chevaliers, ve které přečkali dlouhé obléhání roku 1188, či hradem al-Markáb, získaný roku 1186. Ten měl údajně tak silné opevnění, že Saladin radši ani nepodnikl žádný pokus o dobytí, či jen náznak obléhání.¹¹⁸

¹¹⁴ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 154—155.

¹¹⁵ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 151.

¹¹⁶ DEMURGER, Alain: *Templiers et hospitaliers dans le combat de Terre sainte*. Paris 1995, s. 77—96.

¹¹⁷ PRINGLE, Denys: *Templars Castles on the Road of the Jordan*. In. BARBER, Malcolm (ed.) *The Military Orders*, 1. díl. London 1994, s. 148—166.

¹¹⁸ KENNEDY, H.: *Crusader castles*, s. 164.

6. Čtvrtá křížová výprava

Po skončení třetí křížové výpravy, která dopadla patovou situací pro obě strany, se počaly téměř okamžitě ozývat hlasy na vyhlášení další, v pořadí již čtvrté křížové výpravy. Primárním pocitem neúspěchu bylo pro křesťany nedostupnost a odloučení se od svatých míst. Když tedy na papežský stolec dosedl Inocenc III., zvolil si jako svůj prioritní cíl vyhlášení nového křížového tažení. Oproti dosavadním výpravám se měla lišit v tom aspektu, že hlavním cílem neměl být Jeruzalém či jiné město v Palestině, nýbrž Egypt. Ten byl klíčovým střediskem a zdrojem moci pro ajjúbovskou dynastii. Tento tah byl velmi prozíravý, protože i kdyby se podařilo během některé z výprav dobýt a obsadit Jeruzalém, bez zajištění Egypta by jeho obrana byla nadlidským úkolem.¹¹⁹

Jak už jsme mohli vypořadovat i u minulých křížových tažení, nebyla vytvořena společná koncepce vedení výpravy a jakmile započala, už nebylo cesty zpět. Její účastníci se v největší míře koncentrovali v Benátkách, ale díky neshodám, kdo tuto cestu měl financovat, se namísto do Egypta nechali odvézt do Konstantinopole, kde později došlo roku 1204 k tragédii.¹²⁰ Její pád znamenal dočasný konec Byzantské říše jako jejího celku. Je nesporné, že díky tomuto aktu vzniklo několik nových křížáckých států, které však neměli příliš dlouhého trvání. K obnovení Byzantské říše došlo až o přibližně půlstoletí později v roce 1261 díky regentovi nikajského císařství Michaelu Palaiologovi.¹²¹

¹¹⁹ TYERMAN, Ch.: *Svaté války*, s. 498—500.

¹²⁰ PHILLIPS, Ch.: *Křížové výpravy*, s. 162—163.

¹²¹ TYERMAN, Ch.: *Svaté války*, s. 555—556.

Ke čtvrté křížové výpravě nejsou k dispozici prameny, které by dokládaly účast templářů na výpravě, či se účastnili drancování Konstantinopole. Z chronologického hlediska mi však přišlo jako správné tuto událost do výčtu zařadit, aby byla dodržena linearita práce.

7. Pátá křížová výprava

Po katastrofě u Konstantinopole se v Evropě uskutečnily ještě další dvě výpravy, než byla svolána pátá křížová výprava. Tzv. křížová výprava proti katarům či albigenským v jižní Francii z roku 1209 a poté „dětská křížová výprava“ z roku 1212. Ani jedna z nich však neznamenalala pro situaci v *Outremeru* žádnou pomoc.¹²²

Posun v plánování přišel až po smrti papeže Inocence III. v červenci 1216. Jeho nástupce Honorius III. vyzval příslušníky řádu templářů a johanitů, aby dorazili na Kypr setkat se s uherským králem Ondřejem II. a rakouským vévodou Leopoldem, z tohoto plánu ale nakonec sešlo a tak se výše zmínění vůdci dopravili do Svaté země na své náklady roku 1217 a do té doby mohli tak svá tažení patřičně naplánovat.¹²³ Templářským velmistrem byl v tuto dobu Vilém z Chartres, který tak nahradil Filipa z Plesis. Ten zemřel roku 1209. Původním plánem byl společný útok na Damašek a jeho vládcu al-Muazzama, který byl synem al-Ádila. Po příjezdu křížáckých posil se však dohodli o přesměrování hlavního útoku na Egypt, zatímco v Palestině bylo ponecháno několik mužů jako hlídka. Křesťanské odhodlání utužil i příjezd posil v podobě flotily z Fríska v dubnu roku 1218 a ujištění, že další jednotky jsou již na cestě. O těchto událostech máme informace díky kronikáři Oliverovi z Paderbornu. Ten uvádí, že v květnu roku 1218 se jeruzalémský král Jan z Brienne společně s rytířskými řády a jejich velmistry vydali na cestu z města Akkon do pevnosti Atlít a přes Egypt jim trvalo přibližně šest dní, než dorazili k Damiettě.¹²⁴ V listopadu 1219 došlo za postupu spojených sil páté křížové výpravy i za účasti kardinála Pelagia Galvaniho, který zastupoval papeže, k obsazení přístavu Damietta. Podle dobových zpráv byl sultán al-Kámil tak zděšen, že v několika nabídkách navrhoval vrácení

¹²² BRIDGE, Anthony: *Křížové výpravy*. Praha 1995, s. 36.

¹²³ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 226—227.

¹²⁴ OLIVER OF PADERBORN: *Historia Damiatina*. (přel.) GAVIGAN, John Joseph, Philadelphia 1948, s. 22—24.

Jeruzaléma do křižáckých rukou výměnou za stáhnutí křižáckých vojsk. Tento návrh byl odmítnut jak kardinálem Pelagiem, tak i zástupci templářů.¹²⁵ Malcolm Barber poznamenává, že Oliver z Paderbornu byl obzvláště potěšen vojenskou výpomocí templářů. V nilské deltě, kde bylo nutné vést boj na zemi i na vodě, templáři využívali lodí ze své flotily ke stavbě mostů a za pomoci koní překonávali bažiny a močály. Tyto důmyslné pomůcky, které se sotva daly využít v Palestině nebo Sýrii, tak dopomohly k rychlejšímu přesunu armády a celkově ulehčily překonávání přírodních překážek obdobného typu. Jejich význam pro obsazení Damietty byl markantní.¹²⁶

Obsazení Damietty by se dalo charakterizovat jako akt nepřátelství a odmítnutí míru z rukou al-Kámila, avšak již o rok později bylo zřejmé, že templáři si nebyli jistí, zda vůbec v egyptském tažení pokračovat. Docházely suroviny, posily v osobě císaře Fridricha a jeho armády stále nedorazily a navíc se začínala vyhrcovat situace v Palestině, kdy damašský vládce al-Muazzam počínal ohrožovat města jako Akkon a Týros.¹²⁷

Al-Kámil byl velkorysý a nabízel křižákům nové mírové návrhy znovu v roce 1221. Tentokrát však naposled. Kardinál Pelagius stále věřil, že jim na pomoc vypluje Fridrich II a tyto návrhy znova odmítl. Netušil však, jakou katastrofu tímto způsobil. Al-Kámil, který se mezitím dokázal spojit se Syřany a Egyptany tak odřízl Damiettu otevřením stavidel Nilu, které zaplavila oblast kolem města.¹²⁸ To způsobilo přerušování zásobování města a křižácká vojska tak zůstala uvězněná, kdy se nemohla pohnout žádným směrem. Skrze tíhu událostí tak byli nuceni souhlasit s vrácením Damietty sultánu al-Kámilovi a výměnou zajatců. Vzájemně spolu také uzavřeli

¹²⁵ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 148—149.

¹²⁶ MARSHALL, Ch.: *Warfare*, s. 240.

¹²⁷ SEAN, M.: *Templáři*, s. 63.

¹²⁸ BURMANN, E.: *Knights of God*, s. 123.

osmiletý mír. Jako hlavní důvod neúspěchu páté křížové výpravy bylo uvedeno nepřijetí Fridricha II. do Egypta, a to i přes skutečnost, že snažil na svoji cestu připravovat.¹²⁹

¹²⁹ GASTON, Raynaud (ed.): *Les Gestes des Chiprois*. Paris 1887, s. 20.

8. Šestá křížová výprava

Německý císař Friedrich II. plánoval svoji účast již na předchozí křížové výpravě, do Egypta však nedorazil kvůli politickým a náboženským sporům, které jej udržovaly na ostrově Sicílie. Roku 1225 přislíbil papeži Honoriovi III., že do dvou let výpravu na Východ podnikne. Jeho loďstvo roku 1227 skutečně ze Sicílie vyrazilo, Fridrich však cestu kvůli nemoci pozdržel a do Palestiny, konkrétně do Akkonu dorazil v září roku 1228. Nové napětí však na sebe nenechalo dlouho čekat, a to když dorazila zpráva od papeže Řehoře IX, ohledně císařovi exkomunikace za to, že v posledním roce křížovou výpravu znovu odložil, i když tentokrát z důvodů nemoci. Přesto byla úvodní přivítání skoro až přehnaná, kdy mu údajně příslušníci rytířských řádů, tedy i templářů, měli padat k nohám a líbat je.¹³⁰ Jakmile však dorazily zprávy od papeže, které zakazovaly jakýkoliv styk s císařem, řádová podpora od církevních představitelů a rytířských řádů byla ukončena. Jakým způsobem probíhalo toto zhoršování vztahů, není vůbec jasné. Jedním z důvodů může být Fridrichova přílišná náklonost k řádu německých rytířů. Templáři je považovali za řád s nižším významem a za řád s menší historií, který původně vznikl jako napodobenina jejich vlastního řádu, u jehož zrodu roku 1198 stáli.¹³¹

Když roku 1228 Fridrich vytáhl s vojskem směrem na jih k městu Jaffa, rytířské řády jej sice následovaly, avšak byl mezi nimi určitý rozestup, který se rovnal přibližně jednomu dni. Poblíž Arsúfu pak s al-Kámilem vyjednal smlouvu a to pouze za užití diplomacie. Můžeme se pouze dohadovat, zda by došlo i k ozbrojenému střetnutí, kdyby se k Fridrichovi nedostalo zpráv, že jeho přítomnost je třeba v Itálii kvůli postupu papežských vojsk. Smlouva obsahovala vzájemné

¹³⁰ Tamtéž, s. 39.

¹³¹ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 151.

desetileté příměří, hlavním bodem však pro Fridricha mělo být získání Jeruzaléma.¹³² Peter Jackson ale naznačuje, že jeho prvořadým cílem nebyl Jeruzalém, nýbrž obchodní prosperita Fridrichova sicilského království. Argumentuje tím, že al-Kámil ve skutečnosti držel v oblastech, který se smlouva týkala, jen zlomek reálné moci. Každopádně jeruzalémský patriarcha společně s představiteli rytířských řádů zaujali proti tomuto rozhodnutí negativní stanovisko. Jeruzalém nejen že měl zůstat neopevněný, takže po vypršení mírové smlouvy bylo zcela jasné, že Jeruzalém znovu padne do rukou muslimů, ale templáři společně s johanity měli přijít o část svého území a rytířské řády měli zakázáno jakýmkoliv způsobem podporovat hrady v tripolském hrabství. Právě v této oblasti se nacházely templářské pevnosti Chastel-Blanc a Tortosa, stejně jako johanitský Krak des Chevaliers.¹³³

Mezi templáři a Fridrichem zbyval jen malý krok k tomu, aby došlo k otevřenému násilí, navíc když císař těsně před odjezdem roku 1229 oblehl templářský dům v Akkonu. Zpráva o vzájemné nevraživosti mezi templáři rezonovala jak křesťanským, tak muslimským světem. Zachytil ji také Matouš Pařížský, kronikář působící v St. Albans. Ten ji pravděpodobně získal od Richarda z Cornwallu, což byl Fridrichův švagr. Dle Matouše Pařížského se templáři pomstili jak johanitům, tak i některým z řádu německých rytířů, které z města a celkově Svaté země vypudili, aby mohli své stížnosti přednést přímo císaři.¹³⁴ Příspěvky Matouše Pařížského o templářích musíme v tomto kontextu posuzovat obezřetně. Je pravdou, že ostrý konflikt se skutečně na chvíli

¹³² JACKSON, Peter: *The Crusades of 1239 – 1241 and their Aftermath*. Bulletin of the School of Oriental and African Studies, 50, 1987, s. 36.

¹³³ KENNEDY, H.: *Crusader castles*, s. 145.

¹³⁴ MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 4. díl. LUARD, Henry Richards (ed.) London 1877, s. 167.

vytvořil, ale spíše než o osobní záležitost se jednalo o reflexi konfliktu mezi císařovými stoupenci a rytířskými řády.¹³⁵

Naopak z muslimské strany tuto událost zaznamenal poměrně známý kazatel Sibte Ibn al-Džauzí, přítel al-Kámila, který popisuje spor mezi Fridrichem a templáři jako osobní záležitost, kdy se Fridrich v Jeruzalémě zdržel pouze 2 noci, a to „ze strachu před templáři, kteří jej chtěli zabít“.¹³⁶

Při komparaci obou zpráv jak z křesťanské, tak z muslimské strany je zřejmé, že obě ze zúčastněných stran na situaci pohlížejí trochu jinou perspektivou. Já sám se v tomto konkrétním příkladu přikláním spíše k verzi muslimské strany, především díky úzké propojenosti postavy kronikáře se sultánem al-Kámilem. Jak jsem zmínil již výše, al-Kámilovi se podařilo uzavřít dohodu s Fridrichem pouze za pomoci diplomacie a je tedy pravděpodobné, že si vzájemně také sdělili motivy, které uplatňovali při svých rozhodnutích.

Ať už byly v konečné fázi Fridrichovy motivy jakékoliv, jeho odjezd z Východu neznamenal ukončení jeho záležitostí v křižáckých státech. I přes skutečnost, že se mu již nikdy nenaskytla příležitost, aby navštívil Svatou zemi osobně, od roku 1231 tam byl zastoupen říšským maršálkem Richardem Filangierim. Dalo by se předpokládat, že podobně jako tomu bylo u Amalricha či Richarda I. Lví srdce, tak i Fridrich se podobně jako vládci před ním pokusí ovlivnit volbu templářského velmistra.¹³⁷ K tomu však nemáme doklady a vzhledem k vzájemnému vztahu, který mezi sebou císař a řád choval, se tato myšlenka jeví jako velmi nepravděpodobná. Císař měl

¹³⁵ JACKSON, Peter: *The End of Hohenstaufen Rule, Syria*. Bulletin of the Institute of Historical Research, 59, 1986, s. 33.

¹³⁶ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 241.

¹³⁷ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 77.

navíc vyhrocené spory i s papežem, pod kterého templářský řád přímo spadal, tudíž by se v případě pokusu výrazněji zasáhnout do fungování řádu daly očekávat další represe ze strany církve.¹³⁸

¹³⁸ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 154.

9. Události po šesté křížové výpravě

Ve 30. letech 13. století mohly být křížácké státy v relativním klidu, i když v určitých oblastech panovalo napětí, které vyvolávaly zprávy o dvou nomádkých kmenech, které by mohly působit větší hrozbu než hašteřící se Ajjúbovci. Jedním z těchto kmenů byli zřejmě Chorezemci či chorezemští Turci, jejichž území se rozkládalo mezi řekami Indus a Tigris. Jejich říše však byla na pokraji rozpadu a moc začínal uzurpovat druhý z těchto nomádkých kmenů, Mongolové. Mongolská říše se v této době dá považovat za nově vzniklou. Někdy kolem roku 1206 se nomádké kmeny sjednotily pod vedením Čingischána, který zahájil mongolskou expanzi směrem do Číny a na západ do Íránu, kde narazili právě na Chorezemce.¹³⁹

Tato mongolská expanze ovlivnila do velké míry politické dění na Středním východě, templáři a jejich vojenské aktivity se v této době týkaly však spíše lokálních problémů. V roce 1233 se templáři společně s johanity vydali na menší tažení, přibližně osmidenní, s cílem vybrání poplatku od sultána ve městě Hamá. Jeho území bylo řády zpustošené a sultán donucen dluh splatit. Dluh však vznikl johanitům, a jejich vzájemná spolupráce s templáři v tomto tažení tak může poukazovat na postupné zlepšování jejich vzájemných vztahů.¹⁴⁰

Pro templáře mělo však větší důležitost tažení z roku 1237, které vedl samotný velmistr řádu Armand z Perigordu. Cílem byl útok na skupiny muslimských banditů, kteří pustošili území mezi hradem Atlítem a městem Akkon. Tato oblast náležela velkou částí právě do sféry vlivu templářského řádu.¹⁴¹ Síla protivníka však byla daleko větší, než očekávali, a i přes varování jejich spojenců, například hraběte z Jaffy, riskovali střetnutí a byli na hlavu poraženi. Z celkového počtu

¹³⁹ BRIDGE, A.: *Křížové výpravy*, s. 142.

¹⁴⁰ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 77

¹⁴¹ PRINGLE, D.: *Templars Castles*, s. 148—166.

120 rytířů včetně velmistra tuto bitvu přežil údajně právě velmistr a dalších devět rytířů. Tento konflikt, stejně jako v odstavci výše, můžeme řadit do kategorie tzv. jezdeckých výprav (*chevauchées*). Jejich cílem nebylo obsazování či dobývání, ale pouze drancování, ze kterého plynul patřičný zisk.¹⁴²

Někdy v roce 1244 vypukl konflikt mezi vládcem Damašku Ismáílem a egyptským sultánem as-Sálihem Ajjúbem. Křesťané se v tomto konfliktu na doporučení templářů rozhodli podpořit damašského vládce. Jeho protivník se proto spojil s již výše zmíněnými Chorezemci, kteří neměli již takovou moc jako na počátku 13. století, byli však stále nebezpečným protivníkem. Usadili se poblíž města Edessa a Ajjúb po nich požadoval, aby zaútočili na Damašek. Křesťané proti nim zpočátku dokázali vytvořit pouze oddíl čítající jen přibližně 100 rytířů, protože ostatní byli rozmístěni jako posádky ve svých hradech a připravovali se na útok. Walter z Brienne, hrabě z Jaffy se obával, že by se navíc mohli objevit i Mongolové. Celková síla protivníka tak mohla křižácké síly převyšovat až stonásobně.¹⁴³

I přes fakt, že se křižáci s Chorezemci utkat nechtěli, dokázali během několika týdnů shromáždit relativně velkou armádu s přispěním jejich dalšího spojence z řad muslimů, an-Násira. Tyto spojené síly se poté s Chorezemci a Egyptany utkali v bitvě u La Forbie, nebo také Harbíji. Templářští rytíři v bitvě radili vyčkávací taktiku, protože nepřátelské vojsko bylo početnější a silnější a to i přes celkové zmenšení početní výhody Egyptanů a Chorezemců. Bitva však dopadla katastrofálně. Muslimský spojenec křesťanů an-Násir utekl a velitel templářů Armand z Perigordu byl nezvěstný a o jeho dalším osudu není nic známo, buď zemřel přímo v bitvě a jeho tělo nebylo nalezeno, či pomalu zemřel v zajetí.¹⁴⁴ Podle Viléma z Rochefortu, který zastával funkci zástupce

¹⁴² NICHOLSON, H.: *Templars 1120 – 1312*, s. 44.

¹⁴³ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 162.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 164.

velmistra, tuto bitvu přežilo pouze 39 templářů, z ostatních řádů pak 26 johanitů a 3 příslušníci německých rytířů.¹⁴⁵ Matouš Pařížský ve své kronice uvádí, že bitvu přežilo jen 18 templářů a 16 johanitů. Uvádí také, že za viníka prohry by měli být označeni právě templáři, kteří svoji politikou donutili egyptského sultána k dohodě s Chorezemci. Následně se pak spolehnuli na vládce Damašku, stejně jako na an-Násira. Výsledek se dal poté snadno předpovědět, když v kritický moment bitvy tito falešní spojenci křížácké vojsko opustili. Nelze přesně určit, zda byli templáři a jejich politika přímo odpovědní za katastrofu u La Forbie, pokud by tomu tak bylo, zaplatili za tuto chybu obrovskou ztrátou až 300 rytířů, což omezilo jejich působení na několik následujících let.¹⁴⁶ Věřit však Matouši Pařížskému, který mohl být ovlivněn císařem Fridrichem II. skrze svého švagra Richarda z Cornwallu, však vyžaduje jistou míru skepticismu, s jakou důležitostí k jeho informacím přistupovat.¹⁴⁷

¹⁴⁵ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 145—146.

¹⁴⁶ MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 4. díl, s. 302.

¹⁴⁷ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 174.

10. Události po La Forbie a sedmá křížová výprava

Katastrofa u La Forbie v porovnání s bitvou u Hattínu nevyvolala v Evropě reakci podobné magnitudy, přesto však podnítila některé z panovníků, aby zahájili další křížové tažení, v pořadí už sedmé. Mezi tyto panovníky patřil především francouzský král Ludvík IX. Francouzský.¹⁴⁸ Ten se po měsících příprav vydal roku 1248 z Francie na Kypr, kam dorazil v září stejného roku. Ve skupině, která se jej vydala z Akkonu přivítat, nechyběl ani velmistr templářského řádu. Křížová výprava v čele s králem Ludvíkem zaútočila na Egypt v létě roku 1249. Po úvodních těžkých bojích však došli k překvapivému zjištění, že město Damietta bylo vyklizeno, což u křížáků vyvolalo pozitivního ohlasu.¹⁴⁹ Velmi brzy bylo rozhodnuto, že se vojsko začne ubírat směrem do vnitrozemí k městu Káhiře. V tomto vojsko tvořili templáři bojový předvoj. Zdrželo je však rozvodněné rameno Nilu a trvalo minimálně měsíc, než bylo možné jej přejít u brodu známého jako Ašmún-Tanná. Část templářů, kteří tvořili předvoj vojska, se na druhou stranu dostali jako jedni z prvních, společně s bratrem krále Robertem z Artois a hrabětem Vilémem S dlouhým mečem. Tato událost tak tvoří úvodní část střetnutí u al-Mansúry, která se stala proslulá v negativním hledisku do takové míry, že byla templářům připomínána i v procesech s nimi o 60 let později.¹⁵⁰

Na tuto bitvu existují dvě hlavní verze událostí: Jeana z Joinville a Matouše Pařížského. Joinville uvádí přílišnou nedochvilnost Roberta z Artois, který okamžitě na protivníky zaútočil a donutil je k ústupu, zatímco templáři, kteří už dávno tvořili pozici v předvoji a osvědčili se v ní, byli uraženi jeho počínáním a že jim beze cti převzal jejich úlohu. Templáři se proto počali domnívat, že s tímto by z boje, když by skončil vítězně, odešli s hanbou a vyrazili za ním. Všichni

¹⁴⁸ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 172.

¹⁴⁹ Tamtéž., s. 172—173.

¹⁵⁰ BARBER, Malcolm: *Proces s templáři*. Praha 2008. s. 279.

bojovníci se tedy společně nahromadili v městě Mansúra, zatímco muslimové mohli utíkat druhou stranou města a mezitím stačili křížáky ve městě uvěznit trámy z budov, navršených do výšky. Ti se tak ocitli v pasti a jejich ztráty byly obrovské. Udává se přibližně 300 rytířů a 280 templářů. Padl také bratr krále Robert z Artois.¹⁵¹

Matouš Pařížský je ve své verzi v několika aspektech odlišný. Dle jeho verze byl hrabě z Artois ješitný a pyšný a na muslimy zaútočil ihned, kdy je pronásledoval až do samotné Mansúry. Tam byl však přepaden a donucen k ústupu. Hrabě poté uskutečnil poradu s templářským velmistrem Vilémem ze Sonnacu a Vilémem S dlouhým mečem, a pokoušel se je přesvědčit k útoku.¹⁵² Templářský velmistr mu však doporučil opatrnost, a obezřetnost, kdy navíc dodává, že vojáci jsou unavení a někteří i poranění a že by bylo výhodnější, kdyby s útokem vyčkali do té doby, než se někteří z bratří vyléčí a dojde k posílení vojska. Křesťanů bylo navíc relativně málo a nechtěl, aby to muslimové zjistili a udeřili tak proti nim plnou silou. Toto tvrzení hraběte rozčílilo a dodal, že jsou zbabělí a tato země by dávno patřila křesťanům, kdyby v ní nepůsobily rytířské řády, které křížovým výpravám akorát škodí a využívají je k vlastnímu prospěchu. Robert z Artois, se tedy vydal na útok jako první, aniž by informoval krále. Pro muslimy pak nebyl problém nejednotné křížáky obklíčit a rozdrtit. Dle něj zemřel jak Vilém S dlouhým mečem, který padl v bitvě, tak i Robert z Artois, který se snažil utéct přeplaváním řeky a utopil se. Bitvu tak dle Matouše Pařížského přežili pouze jen dva templáři a pouze jeden příslušník johanitského řádu.¹⁵³ Ve svém popisu se Matouš Pařížský zjevně snaží vyzdvihnout hrdinské smýšlení velitelů předvoje oproti zdrženlivosti templářského velmistra, ale ze stylu jeho vyprávění je patrné, že části proslovů

¹⁵¹ JOINVILLE, Jean de: *Paměti křížákovy*, ČERNÝ, Václav (přel.), Praha 1965, s. 118—121.

¹⁵² MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 5. díl. LUARD, Henry Richards (ed.) London 1880, s. 147—154.

¹⁵³ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 134 —137.

si domýšlel. Nelze jej však zcela opomenout, neboť měl zprostředkované informace o stavu křižáckého vojska pravděpodobně od Richarda z Cornwallu.¹⁵⁴

Když porovnáme obě tyto verze, tou spolehlivější je pravděpodobně ta od Jeana z Joinville. Ten byl blízkým společníkem a životopisem krále Ludvíka a jím uváděné podrobnosti se zdají být autentické. Negativum může být, že tyto údaje psal o mnoho let později v letech 1305—1309 a tuto událost na vlastní kůži nezažil, protože byl s hlavní částí armády stále na druhé straně řeky.¹⁵⁵

Oba z autorů se však shodují na tom, že hlavním podněcovatelem útoku byl Robert z Artois a že pro templářský řád jakožto předvoj musely být ztráty, které utrpěly, navíc necelých šest let po bitvě u La Forbie, obrovskou ztrátou.¹⁵⁶

I přes tento vojenský neúspěch se křesťanské armádě řeku podařilo překročit a vytvořit nový tábor přímo před městem Mansúra. Ani zde se však přesunujícím se jednotkám nedostalo kýženého odpočinku. Vilém ze Sonnacu, templářský velmistr, pomáhal spolu se zbytkem templářského oddílu královským jednotkám včetně Jeana de Joinville odrazit vytrvalý saracénský útok, který měl za cíl znepříjemnit vybudování kvalitního opevnění a zázemí pro křesťanský tábor.¹⁵⁷ O pár dní později, dne 11. února, byl na tábor podniknut další, ještě silnější útok. Templářský velmistr, raněn z předchozích bojů, toto střetnutí nepřežil.

¹⁵⁴ MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 5. díl, s. 150—154.

¹⁵⁵ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 174.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 174.

¹⁵⁷ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 134—137.

Jean de Joinville útok popisuje jako nečekaně agresivní, kdy Saracéni:

„vrhli na opevnění řecký oheň a plamen vzplanul snadno, neboť templáři je dali vyztužit velikým množstvím smrkových prken. Ani nevyčkali, až oheň zcela dohoří a vrhli se na templáře středem šlehajících plamenů. A v tomto boji bratr Vilém, mistr templářů, přišel o oko, na to také urozený pán zemřel, Bůh mu odpusť hříchy!“¹⁵⁸

Přestože tato bitva neměla rozhodující vliv ve válce, znamenala v celém tažení obrat, především z toho důvodu, že křesťanské armády už dále nepostoupily. O několik měsíců později, pravděpodobně v dubnu, se král Ludvík rozhodl o taktice vyjednávání, neboť jeho vojáci byli decimováni muslimskými výpady, muži hladověli a trpěli mnoha nemocemi. Joinville poznamenává, že pokud by král se svojí armádou zůstal, tak by všichni zemřeli.¹⁵⁹ Ústup pak Joinville popisuje velmi barvitě a živelně, takže čtenář si může vybavit scény z bojů modernějších konfliktů, např. první či druhé světové války. Tento krok zahrnující ústup však muslimská strana velmi dobře antcipovala a ustupující křižáky začala pronásledovat. Netrvalo dlouho a muslimské jednotky prchající křižáky dostihly a i přes hrdinný odpor pozabíjely tisíce křesťanů. Pozici zadního voje, který zajišťoval alespoň minimální ochranu pro ustupující armády, jak se již můžeme domnívat, měly na starost rytířské řády. Ty už tak zdecimované předchozími boji znovu trpěly pod náporom dotírajících muslimů. V konečném součtu přežilo přibližně ne více jak desítka řádových příslušníků celé Ludvíkovi armády, z čeho pouze tři patřili k templářskému řádu. Prakticky celé vojsko včetně krále Ludvíka a jeho družiny padlo do muslimského zajetí, a nyní to byli právě muslimové, kdo byli v pozici, aby mohli diktovat podmínky.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 146—149.

¹⁵⁹ SMITH, Caroline: *Crusading in the Age of Joinville*. Aldershot 2006, s. 161.

¹⁶⁰ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 175.

Z muslimských kronikářů se k sedmé křížové vyjadřuje především Džamál ad-Dín ibn Wásil. Nerozlišuje křesťanskou armádu podle původu jejich členů, nebo podle toho, mezi které rytířské řady její příslušníci patří. Nazývá všechny křesťanské nepřátele jako Franky. Důležitou částí pro tuto práci je však pasáž věnující se právě ústupu křížáckých vojsk po neúspěšném pokusu o vyjednávání. Ibn Wásil popisuje pronásledování a jeho výsledek za velké vítězství a triumf, kdy bylo křesťanům způsobeno mnoho ztrát a vzato mnoho zajatců.¹⁶¹ Údajně počet zabitých převyšoval třicet tisíc, toto číslo je však velmi nadhodnocené, kdy celkový počet mužů Ludvíkovy armády byl přibližně o polovinu menší.¹⁶² Mezi nejlepší válečníky, kteří způsobily nepřátelským silám nejvíce ztrát, řadí Ibn Wásil mamlúky al-Malika as-Sáliha a zároveň je označuje jako „templáře islámu“.¹⁶³ Takové označení je přinejmenším velmi zvláštní, protože v muslimském světě nebylo zvykem vyjádřit vojenskou pochvalu přirovnáním k elitním jednotkám protivníka, v tomto případě k templářům. Domnívám se, že jediným možným způsobem, proč takhle označil vlastní jednotky, byla zarputilost, odhodlanost a počínání si v bitvě. Tyto aspekty mu mohli templáře připomenout. Zároveň tak můžeme předpokládat, že toto vyjádření představuje nejvyšší uznání válečnických hodnot a kvalit pro templáře od jejich muslimských protivníků.¹⁶⁴

Křížácké vojsko spolu s králem Ludvíkem, zajatém na vrcholu al-Munja, očekávalo podmínky, za kterých bude ochoten jejich věznitel, al-Malik al-Mu'azzam Túránšáh, ochoten vyjednávat. Město Damietta mělo být předáno za osobu samotného krále a jeho armáda poté za sumu přibližně 500 000 *livres*, která byla později snížena na 400 000 *livres*. Nastaly však neočekávané komplikace, a to v podobě vraždy Túránšáha příslušníky jeho mamlucké osobní

¹⁶¹ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 255.

¹⁶² k počtu jednotek na obou stranách bitvy dále MARSHALL, CH.: *Warfare*, s. 149.

¹⁶³ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 255.

¹⁶⁴ TYERMAN, Ch.: *Svaté války*, s. 358.

strážce, kteří tímto aktem započali dlouhý a především krvavý boj o tom, kdo bude mít větší moc.¹⁶⁵ Velitel strážce, jistý Ajbek, souhlasil s dodržením dohody o vydání krále a jeho armády, požadoval však navíc další peníze před tím, než král odjede z Egypta. Obě strany došly k vzájemné dohodě a v souladu s podmínkami jejího plnění byl přístav Damietta vydán a Ludvík byl 6. května propuštěn. Pojistkou dohody byl králův bratr, Alfons z Poitiers, který měl zůstat v zajetí do té doby, než bude uskutečněna transakce.¹⁶⁶

Následující den, v sobotu 7. května, začalo shromažďování celkové částky, které pokračovalo až do konce dalšího dne. Došlo však ke zjištění, že ke kompletaci částky chybí několik desítek tisíc *livres*. S návrhem Jeana de Joinville, že se má zbývající částka vypůjčit od templářského řádu, král souhlasil.¹⁶⁷ Proti tomuto návrhu se postavil templářský komtur Štěpán z Otricourtu, který proti poskytnutí pomoci argumentoval tím, že řád nemůže půjčovat králi peníze, které mu svěřili jiní lidé. Mezi oběma aktéry jednotlivých návrhů se rozhořela vášnivá diskuze, kterou utnul až maršál Templu Renaud z Vichiers. Ten přišel s nápadem, aby si královi muži vzali peníze na doplacení výkupného „násilím“, čímž templářští rytíři ve své podstatě neporuší přísahu. S tímto návrhem všichni zúčastnění souhlasili a dospělo se tak ke kýžené domluvě.¹⁶⁸

I prostřednictvím tohoto sporu můžeme reflektovat absenci ve vedení řádu, která trvala od února tohoto roku, kdy zemřel poslední velmistr Vilém ze Sonnacu. V následujícím období jsou patrné vzájemné sympatie mezi templářským řádem a králem Ludvíkem. Ten zastává názor, že by měl být nový velmistr řádu zvolen co nejdříve, aby se předešlo případným dalším konfliktům a nesrovnalostem ve vedení.¹⁶⁹ Mělo se tak stát co nejdříve po jeho příjezdu do města Akkon v roce

¹⁶⁵ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 175—176.

¹⁶⁶ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 260—263.

¹⁶⁷ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 206—211.

¹⁶⁸ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 176.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 177—178.

1250. A jak jsme již mohli pozorovat v předchozích volbách nového velmistra templářského řádu, i zde „královské slovo“ určilo, kdo jím bude. Stal se jím bývalý maršál Templu Renaud z Vichiers, který si úřad velmistra vysloužil jako odměnu za službu, kterou pokorně králi prokazoval během jeho zajetí.¹⁷⁰ Tato volba jen dokázala jeho provázanost s králem a potažmo celou francouzskou monarchií, jelikož v předchozích letech působil ve Francii jako preceptor Templu. A vzhledem i k jeho zkušenostem ze Svaté země, kde působil jako preceptor v Akkonu a později jako maršál řádu, se jeho volba zdála v mnoha aspektech jako ideální.¹⁷¹

Spolupráce rytířských řádu a krále Ludvíka měla svoje výhody, které se naplno ukázaly například v roce 1251. To do Akkonu dorazili představitelé společenstva asasínů, kteří se snažili nevybíravým způsobem prosadit svoje návrhy. Tvrdili, že francouzský král by stejně jako ostatní panovníci měl asasínům platit určitou daň. Podle Jeana de Joinville stejnou daň asasínům platili také německý císař, uherský král nebo sultán z Káhiry a jen díky tomu tak zůstali naživu. Pokud by však zaplatit nechtěl, odmítli by asasíni zase platit poplatky, které dávali jak templářskému, tak johanitskému řádu. Král Ludvík si vzal čas na rozmyšlenou a diplomaticky posunul čas dalšího setkání na odpoledne téhož dne.¹⁷²

Během tohoto setkání už po jeho boku stáli velmistři jak templářů, tak i špitálníků. Jean de Joinville poznamenává, že oba velmistři z výhrůžek asasínů nepociťovali vůbec žádný strach, protože by vůdce asasínů, známý častěji pod označením „stařec z hor“, nemohl získat nic tím, když by nechal zavraždit byť jen jediného z velmistřů.¹⁷³ V obou řádech totiž panoval systém, který umožnil nahradit případného zavražděného člena – v tomto případě velmistra, jiným, stejně

¹⁷⁰ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 224—225.

¹⁷¹ NAPIER, G.: *The Rise and Fall*, s. 175.

¹⁷² BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 176.

¹⁷³ MARTIN, S.: *Templáři*, s. 42—44.

dobrým členem. Emisaři asasinů nejprve nechtěli mluvit za přítomnosti nejvyšších příslušníků obou řádů, ale ti jim poručili, ať hovoří. Když král společně s velmistry vyslechl všechny požadavky, zorganizoval finální setkání na následující den, kde podle předpokladů zaujal taktní postoj. Bylo dle něj nepřijatelné, s jakým přístupem a požadavky poslové asasinů do Akkonu dorazili a měli štěstí, že neskončili mrtví na dně akkonského moře. Výsledkem tohoto jednání bylo, že vůdce asasinů uzavřel s králem pakt o vzájemném neútočení. Joinville poznamenává, že výhrůžky asasinů mají pramalý vliv na nepomíjivá společenství.¹⁷⁴ Pravděpodobně měl na mysli dobré vztahy mezi králem a jednotlivými rytířskými řády. To však ještě netušil, že tyto vztahy dostanou vážnou trhlinu.

Vážný konflikt mezi Ludvíkem a templáři vznikl již o rok později, v roce 1252. Hlavní postavou tohoto sporu nebyl nikdo jiný, než Renaud z Vichiers. Ten se snažil prostřednictvím řádové politiky obnovit spojenectví s Damaškem a posílit tak vliv řádu.¹⁷⁵ Okolnosti tomu byly příznivě nakloněny, neboť příslušníci dynastie Ajjúbovců stále dychtili po odplatě za vraždu Turánšáha. Současný vládce Damašku, an-Násir Júsuf byl tak ochotný jednat o podmínkách. Největší problém tkvěl v tom, že se tak dělo bez králova vědomí. Renaud z Vichiers však svoji nezávislost na králi prokázal ještě předtím, než se s jeho pomocí stal velmistrem. Při útoku na muslimské pozice v roce 1249, ke kterému byl navíc vyprovokován, pomáhal tvořit vojenský předvoj i přes jasný královský zákaz.¹⁷⁶ Vzhledem k úspěšnosti útoku a jeho tehdejšímu postavení to na jeho vojenskou kariéru nemělo nijak vážné následky. Nyní byla však situace poněkud jiná.

Když se králi dostala zpráva o velmistrově jednání, velmi ho to rozčílilo, neboť předpokládal, že se s ním velmistr nejprve o tak důležité akci poradí. Chování Renauda z Vichiers

¹⁷⁴ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 246—251.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 280—283.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 102—103.

může připomínat činy jeho předchůdce, Viléma ze Sonnacu, který také bez králova vědomí přijal egyptské vyslance. Takto impulzivní královo chování můžeme vysvětlit tím, že se snažil udržet určitý postoj a autoritu, protože část jeho armády byla stále držena v zajetí egyptskými silami a pokud by byla uzavřeno spojenectví s Damaškem, mohlo by to kromě jeho postavení ohrozit i životy zajatců. Pokud by se však podařilo dosáhnout aliance s mamlúky, bylo by tak teoreticky možné na Damašek zaútočit a získat tak profit v podobě území na obou stranách.¹⁷⁷

Ludvík neváhal a nechal okamžitě shromáždit řádové vojsko, které mělo netknutě pozorovat, co se bude dále dít. Velmistr Renaud z Vichiers byl společně s damašským vyslancem usazen před krále, který bez váhání velmistrovi přikázal, aby se vyslanci omluvil za své jednání a za to, že se snažil uzavřít smlouvu bez králova vědomí. Tímto aktem měl být damašský panovník zproštěn všech závazků, které z dohody plynuly. Posledním aktem bylo, že všichni členové řádu museli králi prokázat úctu a poslušnost tím, že před ním pokleknou, zatímco velmistr na znamení pokory podal Ludvíkovi cíp svého pláště a nabídl mu veškerý majetek, který měl řád ve svém vlastnictví. Templář, který měl na starosti vyjednávání s Damaškem, maršál Hugo z Jouy, byl za svůj čin, i když jednal pod rozkazy svého velmistra, vypovězen z království.¹⁷⁸ Jak dodává Joinville, jeho

*„vypovězení nemohl zabránit ani Renaud z Vichiers, tak ani samotná královna“.*¹⁷⁹

¹⁷⁷ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 177.

¹⁷⁸ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 248—251.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 251.

11. Mongolská expanze

Ludvík IX. zajistil během svého působení na Východě silnou vládu i dostatečný přísun finančních prostředků. Když však koncem roku 1254 odjíždí zpět do Francie, znamená to přerušení doposud fungujícího zásobování, což pro zbývající Franky představuje nemalé obtíže, především ze strany kolapsu logistiky a nárůstu menších frakcí, které mezi sebou počínají vést souboje o moc. K tomu se ještě kromě vzestupu mamlúků přidává i hrozba ze strany Mongolů.¹⁸⁰ Ti v roce 1255 žádají templářský i johanitský řád o uznání jejich autority. Mongolové už v té době zpustošili několik oblastí patřících Saracénům a brzy by tak mohli ohrozit i samotný Jeruzalém. Bylo to přibližně v té samé době, kdy se novým velmistrem templářů stává Tomáš Bérard, který ve funkci nahrazuje zesnulého Renauda z Vichiers. Je důležité poznamenat, že vůči křesťanům Mongolové vykazovali jistou míru tolerance, avšak z jejich počínání nebylo možné vytušit, jaké mají úmysly. S jistotou však můžeme říct, že nedopustili, aby jim něco či někdo stálo v cestě.¹⁸¹ Matouš Pařížský se při popisu událostí okolo roku 1260 zmiňuje o konfliktech, které mohou nastat ve Svaté zemi, nepřikládá k nim ale zvláštní důležitost. V kontrastu s jeho tvrzením však koncem padesátých let perským chánem Hulagu vyplnil Bagdád. Roku 1260 padla města Aleppo a Damašek do rukou jednomu z nejvýznamnějších generálů Mongolů, Kitbogovi. Není tak proto divu, že se křesťané ve Svaté zemi snažili získat pomoc z Evropy, která by jim umožnila alespoň minimální obranu proti případnému útoku.¹⁸²

Templářský velmistr ve své zprávě pro hodnostáře řádu na Západě popisuje velikost hrozby ze strany Mongolů, přičemž obzvláště velký dojem na něj udělal pád Bagdádu. Přemožení Aleppa

¹⁸⁰ TIBBLE, Steven: *Monarchy and Lordships in the Latin Kingdom of Jerusalem*. Oxford 1989. s. 145.

¹⁸¹ MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 5. díl, s. 745-746, srov. RICHARD, Jean: *The Latin Kingdom of Jerusalem*. Amsterdam 1979, s. 364—371.

¹⁸² TIBBLE, Steven: *Monarchy and Lordships*, s. 147—150.

a Damašku, kdy z těchto oblastí putovaly davy uprchlíků, sílu zprávy ještě umocnily. Řád potřeboval dostatek financí, aby mohl tomuto nebezpečí čelit, protože dosavadní finanční rezervy byly užity k opravě opevnění. V oblasti jeruzalémského království tak zůstávaly pouze tři hrady, které svoji obranou, posádkou a zásobováním byly schopné odolat neskutečné síle Mongolů. Jednalo se o dva templářské hrady (nejspíše Atlit a Safed) a hrad Montfort, který byl v držení řádu německých rytířů. V antiochijském knížectví pak měli templáři připravené k boji celkem tři pevnosti, v tripolském hrabství dvě, stejně jako johanité.¹⁸³

Celkové nebezpečí, které představovali Mongolové, si také uvědomovali i mamlúci. Největšími oběťmi mongolské expanze byly především islámské mocnosti. Když v roce 1260 Saif ad-Dín Kutuz vedl svoje vojsko na palestinské území, žádal Franky o volný průchod a zřejmě i o pomoc proti Mongolům.¹⁸⁴ Na poradě konané v Akkonu souhlasili s první žádostí, ale díky velmistrovi řádu německých rytířů, Annovi ze Sangershausenu, byla druhá žádost o vojenskou pomoc zamítnuta. Toto rozhodnutí mělo v konečném důsledku, společně s faktem, že mongolové byli vnitřně oslabeni neshodami uvnitř říše, daleko přesahující vliv, než mohli křižáci doufat. Začátkem září roku 1260 byly mongolské síly poraženy mamlúky ve známé bitvě u Ajn Džalútu poblíž horského masivu Gilboa, ve které byl zabit generál Kitboga.¹⁸⁵ Křižáci tak ve své podstatě pomohli té samé mocnosti, která je posléze v další generaci měla vyhnat ze Svaté země, to však nikdo z nich nemohl ani v nejmenším náznaku tušit.

Křesťanské síly se snažily mongolské prohry využít ve svůj prospěch a roku 1261 shromáždili početnou armádu pro výpravu směrem k mamlúckým pozicím východně od Galilejského jezera. Mezi nejvýraznější velitele této výpravy můžeme uvést maršálka

¹⁸³ PRINGLE, D.: *Templars Castles*, s. 89—109.

¹⁸⁴ PRAWER, J: *The Latin Kingdom*, s. 387.

¹⁸⁵ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 180.

jeruzalémského království Jana z Gibeletu. Podle muslimského kronikáře Abú Šámy bylo vojsko franků tvořeno téměř tisícem rytířů, patnácti sty turkopoly (převážně z místního obyvatelstva) a přibližně třemi tisíci pěšáky. Páteří armády však pravděpodobně byli i templářští rytíři, kteří byli svoláni z hlavních řádových sídel a základen v Akkonu, Safedu, Atlítu a Beaufortu. Poslední z vypsaných hradů získali templáři do svého držení teprve nedávno v roce 1260. Vlastnictví jim nevydrželo dlouho, neboť v roce 1268 hrad dobývá mamlúcký sultán Bajbars.¹⁸⁶

Střetnutí navzdory velkému očekávání dopadlo katastrofálně. Křižáci byli zasaženi tak tvrdě, že během střetnutí a při následném ústupu ztratili většinu svých mužů, kteří byli buď zabití, nebo zajati. Z velitelů unikl pouze maršál templářů Štěpán ze Sissey.¹⁸⁷ Je pozoruhodné, že z většiny střetnutí, kterých se účastnili příslušníci templářského řádu, se některému z nich podaří zachránit a uprchnout. Přitom příslušníci rytířských řádů byly pro muslimské protivníky kvůli svým zkušenostem, zarputilosti a vytrvalosti primárním cílem. Nabízí se tedy otázka, zda výše postavení příslušníci templářského řádu, kterým hrozila iminentní smrt, byli ochotni svůj život za určitou cenu vykoupit. Tato otázka se pohybuje v rovině čisté spekulace, avšak počet, s jakým se již dříve podobné situace vyskytly, k tomu více než vybízí. Na druhou stranu faktem je, že křižácké armády včetně rytířských řádů svého nepřítele velmi často podcenili, v tomto případě připravenost mamlúckých sil.¹⁸⁸

¹⁸⁶ NICOLLE, David: *Crusader Castles in the Holy Land 1097—1192*. Oxford 2004, s. 57.

¹⁸⁷ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 163—164.

¹⁸⁸ HILLENBRAND, Carole: *The Crusades: Islamic Perspective*. Edinburgh 1999, s. 435.

12. Situace ve Svaté zemi během období osmé a deváté křížové výpravy

Král Ludvík IX. měl stále zájem o vyhlášení nové křížové výpravy i přes všechny překážky a doufal, že tažení na Východ povede osobně. Právě v tomto období, v polovině šedesátých let, podnikl sultán Bajbars jedny z největších útoků na křižácká území. V porovnání s expanzivním politikou Saladina nebyly jeho výpady tak rychlé, přesto však byly velice zničující. V roce 1265 se mu podařilo dobýt Caesareu, Haifu a pevnost johanitského řádu Arsúf. O rok později padl zase templářský hrad Safed. Jeho nejvýznamnějším úspěchem ale bylo dobytí města Antiochie dne 18. května. Templář z Týru uvádí, že velmistr řádu Tomáš Bérard patrně po těchto událostech dospěl k rozhodnutí, že v této oblasti je již zbytečné bránit templářské pevnosti, které už tak trpěly nedostatkem obránců i stále zhoršujícím se zásobováním. Pevnosti jako například Bagras či Arsuz, známý také jako Port Bonnel, byly opuštěny.¹⁸⁹ Francouzský král Ludvík IX. se v roce 1270 vylodil v Tunisku a snažil se svého protivníka překvapit. Vzhledem ke špatnému načasování výpravy do horkých letních měsíců a při nedostatku pitné vody ale mnoho mužů včetně samotného krále, který zemřel pravděpodobně na úplavici, útoku ani nedožilo.¹⁹⁰

V roce 1271 se pod mamlúckým nápoem počaly rozpadat i doposud stabilní enklávy rytířských řádů v tripolském hrabství, jako byl templářský hrad Chastel-Blanc, či impozantní pevnost johanitských rytířů – Krak des Chevaliers. Když se podíváme více na jih, v červnu toho samého roku byla dobytá i pevnost Montfort, která sloužila jako sídlo řádu německých rytířů. Zároveň se také jednalo o poslední z hradů spadajících do oblasti vnitrozemí z konce dvacátých let 13. století. Jakmile byli Frankové touto neskutečně agilní a útočnou vojenskou silou mamlúkům zatlačeni až do svých obranných pevností nacházejících se na pobřeží, mohli si v roce 1272 alespoň

¹⁸⁹ Opuštění Bagrasu vyvolalo uvnitř řádu spor, protože pevnost byla opuštěna dříve, než místní komtur dostal pokyn od velmistra, GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 191,

¹⁹⁰ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 190—191.

na chvíli oddechnout, kdy právě do Akkonu dorazivší křížová výprava anglického prince Eduarda vyjednala se sultánem Bajbarsem desetileté příměří.¹⁹¹

Pokud bychom tyto události měli shrnout, tak se Bajbarsovi podařilo v relativně malém časovém rozmezí let 1265 až 1271 téměř odstranit základ celé vojenské organizace templářského řádu na Východě, kterou jeho příslušníci tak dlouho budovali a revitalizovali, již od roku 1187 po katastrofě u Hattínu.¹⁹² Ještě před touto událostí při podrobném pozorování můžeme vidět, že rytířské řády získávaly postupnou kontrolu nad stále se zvyšujícím počtem jednotlivých hradů společně také s určitými procenty pozemků na území jednotlivých franských států. O nějakou dobu později, v průběhu 13. století se v praxi ukázalo, že jediné síly, které jsou schopné udržovat v chodu existenci obranných hradů a pevností, jsou právě rytířské řády. Světští šlechtici neměli potřebné zkušenosti a ani dostatek zdrojů na to, aby dokázali efektivně udržovat obrannou funkci svých staveb, natož aby se pokusili postavit stavby nové. Tento fakt lze dobře demonstrovat na výstavbě známých hradů z éry křížových výprav, jmenovitě Atlítu, který byl vybudován v roce 1218 mezi městy Caesareia a Haifa, a Safedu, který byl v držení templářského řádu do roku 1188 a poté byl ve čtyřicátých letech 13. století obnoven.¹⁹³

Majestátní hrady, jako byl právě Atlít, známý také jako Château Pèlerin nebo „hrad poutníků“, nebyly izolované. Před Atlítem například vzniklo menší město, které v roce 1265 Bajbars zničil, samotný hrad ale nikdy nebyl dobyt. Templáři jej sami opustili až v roce 1291 po pádu Akkonu, protože nebylo možné jej nadále zásobovat. Jeho výstavba symbolizovala odhodlání franských sil držet se blízko pobřeží, zásobovacích tras a také důležitých komunikací se Západem. Když pak v Galileji došlo v roce 1240 k opětovné výstavbě hradu Safed, můžeme se domnívat, že

¹⁹¹ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 191—192.

¹⁹² KROPÁČEK, L.: *Islám a Západ*, s. 141.

¹⁹³ DUGGAN, Alfred: *Křížácké výpravy*. Praha 1973, s. 158.

křížáci opět toužili po získání kontroly nad jednotlivými částmi Palestiny, především její vnitrozemské části. A že se tuto myšlenku snažili křížáci aplikovat i na nově budovaný Safed, si lze představit už jen z jeho charakteristiky.¹⁹⁴ Dvojitá linie hradeb eliptického tvaru, jehož postranní části byly uzavřeny z obou stran kopci, převislými skalami a horami. Dle dnešních moderních odhadů měl i s vnějším příkopem celkový obvod přibližně 850 metrů, což z něj činilo největší hrad celého království.¹⁹⁵

Podél vnější hradby existovaly strážní věže kulatého nebo válcovitého tvaru, kdežto u vnitřního opevnění byly nejspíše věže obdélníkové. V jižní nebo jihovýchodní části komplexu se pak nacházela hlavní věž, která měla kulatý tvar. Hrad byl zařízen pestrým zbraňovým arzenálem včetně válečných strojů a jeho plná vojenská kapacita v mírovém období činila 1700 mužů. V době války se stav navýšil až na počet 2 200. Přibližně padesát mužů byli templářští rytíři, dalších třicet pak seržanti nebo služební bratři. Templářští rytíři jakožto zkušení válečníci, zaujímaví velící pozice, byli dále doplněni přibližně padesáti turkopoly a třemi stovkami střelců z kuše. Zbytek členů posádky bylo kolem osmi set společně asi se čtyřmi sty otroky, převážně zajatými muslimy.¹⁹⁶

Bylo by naivní se domnívat, že by jediný, leč skvěle opevněný a vyzbrojený hrad, jakým Safed bezesporu byl, dokázal zablokovat přístupovou cestu všem útočícím nepřátelským silám. Měl však očividný vliv na bezpečnost a prosperitu v blízké oblasti. Umožňoval lokálním městům a vesnicím bezpečně provozovat obchod a zemědělství. Pokud hrozilo nebezpečí nájezdu, které dříve prováděli Saracéni nebo Chorezemci, hrad pro ně znamenal překážku a pro civilní obyvatele možnost obrany. Směrem na severozápad k Damašku zase templářská část posádky podnikala již

¹⁹⁴ PRINGLE, Denys: *Reconstructing the Castle of Safad*. *Palestine Exploration Quarterly*, 117, 1985, s. 142.

¹⁹⁵ PRINGLE, D: *Templars Castles*, s. 148—166.

¹⁹⁶ MARTIN, S.: *Templáři*, s. 49—51.

v předchozích kapitolách zmíněné jezdecké výpravy (*chevauchées*). Znamý muslimský kronikář Ibn al-Furát pak hrad popisuje jako tíživou překážku v hrdle celé Sýrie, a to až do doby, než sultán Bajbars nedosáhl jeho pádu.¹⁹⁷

Oddech, který přinesl křižáckým státům desetiletý smír mezi princem Eduardem a sultánem Bajbarsem zároveň umožnil, aby se vytvořila nová mocnost, která měla dosti sil na to, aby mamlúky odstrašila od rozhodujícího zásahu proti frankům. Roku 1268 získal v Evropě Karel z Anjou, mladší bratr zesnulého Ludvíka IX. kontrolu nad sicilským královstvím a vzápětí se začal zajímat také o křižácké státy. Jeho cíle byly dlouhodobé, protože už jako jiní vládci Sicílie před ním si představoval, že by mohl unifikovat Byzanc a Jeruzalém a vytvořit tak jednotnou středomořskou říši. Počal budovat rozsáhlou mocenskou strukturu, která by mu pomohla těchto cílů dosáhnout. Jeho plány samozřejmě zahrnovaly i zapojení templářského řádu, který se do této struktury velice rychle integroval.¹⁹⁸

Když na počátku roku 1273 zemřel Tomáš Bérard, jeho nástupcem na pozici velmistra se stává Vilém z Beaujeu, dosavadní preceptor v Itálii a Sicílii. Kronikář Templář z Týru, který působil jako Vilémův sekretář a díky kterému máme mnoho informací o posledních okamžicích křižáků a templářů ve Svaté zemi, jej označuje jako *parent du roy de France* (příbuzný francouzského krále).¹⁹⁹ Proto se zdá být velmi pravděpodobné, že Karel z Anjou jeho jmenování zařídil. Vilém, jakož i jeho předchůdci v pozici velmistra templářského řádu, měl na Východě velmi dobrou reputaci, protože se pravděpodobně účastnil předchozí křížové výpravy s Ludvíkem

¹⁹⁷ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 270—274.

¹⁹⁸ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 190.

¹⁹⁹ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 201.

IX. na jeho tažení do Egypta, při kterém byl dle Jeana de Joinville zabit jeho strýc Humbert V. z Beaujeu.²⁰⁰

Templářská orientace směrem k proanjouké politice měla své důvody. Jejich angažovanost byla základem podpory křižáckých států ze Západu a tento zájem silné vedlejší větve královského rodu Francie, jehož základnou byla bohatá Sicílie a se zajištěním od papeže se tak musela jevit jako jedna z mála skutečných nadějí, která by dokázala ještě vzkřísit křižácké státy po tak těžkých úderech, které jim zasadil Bajbars. Templáři tak díky tomu, že podporovali francouzské ambice od doby Ludvíka VII, a to finanční i vojenskou pomocí, měli otevřenou cestu k prosazování svých ambicí v *Outremeru*.²⁰¹

Vilém byl za nového velmistra zvolen v květnu roku 1273, ale vzhledem k jeho vizitacím řádových domů ve Francii, Anglii a Španělsku se na Východ dopravil až později. Templář z Týru také poznamenává, že se velmistrovi během těchto návštěv podařilo získat veliké bohatství, které bude použito na Východě. Kromě toho zde byl ještě jeden důvod, neméně důležitý, proč svůj odjezd do Svaté země odkládal. Se svými templářskými bratry se účastnil druhého lyonského koncilu, který svolal papež Řehoř X. v roce 1274. Zde se diskutovala především možnost vyslání nové křížové výpravy, kterou by teoreticky mohl podpořit aragonský král Jakub I., který se koncilu také účastnil.²⁰²

Nakonec z plánu na novou kruciátu sešlo. Jakub Aragonský se domníval, že templáři pro další výpravu postrádají nadšení a určitý zápal. Pravděpodobnější verzí ale spíše bude, že velmistr templářů aragonského krále nepovažoval za partnera, na kterého by se dalo spolehnout

²⁰⁰ JOINVILLE, J.: *Paměti*, s. 128.

²⁰¹ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 201—202.

²⁰² Tamtéž, s. 203.

v dlouhodobějším časovém horizontu, na rozdíl od Karla z Anjou. Vilém z Beaujeu se svými zástupci dorazil do Akkonu v září roku 1275. Řádová politika ale byla za tu dobu v konfliktu s bývalým jeruzalémským regentem Hugem III., který se nechal zvolit králem Jeruzaléma. Pod velmistrovým vedením templáři začali ještě více a důkladněji podporovat politické cíle Karla z Anjou. Stali se tak jedni z hlavních odpůrců krále Huga, jehož nároky a pravomoci nebyli ochotni uznávat.²⁰³

I přes skutečnost, že templáři jistě nepatřili mezi jeho jediné protivníky, tak můžeme vidět, že byl vůči nim zahořklý. Templář z Týru popisuje cestu krále z Jeruzaléma na Kypr, po které si papeži stěžoval kromě templářů i na johanity, kde uvádí, že právě díky nim se země stává neovladatelnou. Snažil se nejspíš na oba řády vrhnout špatné světlo a zasadit mezi ně další pochybnosti a možná i mezi nimi vyvolal konflikt. Dále se papeže dotázal na zprávu, že Marie Antiochijská postoupila jeruzalémské království Karlovi z Anjou, který vyslal svého zástupce Rogera ze San Severina, aby na v jeruzalémském království působil jako *bailly*.²⁰⁴

Roger v září roku 1277 opravdu dorazil společně s dokumenty a listinami Karla z Anjou, Markéty Antiochijské i papeže, ve kterých bylo potvrzeno, že Karel je nyní právoplatným králem Jeruzaléma. Za své sídlo si následně zvolil Akkon, přesněji místní Templ. Ukázal tak jasně najevo, čímž podpořil si jeho pán váží. Zbylí baroni, kterýmž byla tato zpráva oznámena, tak neměli jinou možnost, než se poddat Rogerovi, který ihned vytvořil vlastní správu. Od této doby tak můžeme jednoznačně říct, že Karel z Anjou považoval Rogera ze San Severina společně s velmistrem templářů Viléma z Beaujeu za své primární zástupce na Východě. Skrze ně následně domlouval

²⁰³ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 193.

²⁰⁴ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 207.

dodávky materiálu, zbraní, jídla a ostatních potřeb, kdy velmi vhod přišel také na svou dobu pokročilý systém templářského finančního aparátu.²⁰⁵

Kyperský král Hugo se několikrát snažil si vydobýt zpět své ztracené pozice na kontinentu, konkrétně v letech 1279 až 1283, ale ani v jednom z případů se mu nepodařilo spojenectví Karla z Anjou a templářů překonat.²⁰⁶ V prvním případě se snažil přistát s jedním z jeho největších přívrženců, Janem z Montfortu, v přístavu Tyros, jehož byl Jan vlastník. Velmistr templářů jej však v myšlenkách i činech předběhl a už v roce 1277 pomohl vyjednat mír mezi Janem z Montfortu a Benátčany, čímž si jej získal na svoji stranu. Templáři tak zabránili Hugovi, aby mohl v Týru přistát a následně ovládnout Akkon. Hugo se tak musel s nepořízenou vrátit na Kypr, kde jako odvetu zničil několik templářských domů, především ty v Limassolu, a do základů rozebral templářský hrad Gastria, který se nachází v dnešní zátocě Famagusta.²⁰⁷

Svůj druhý pokus o opětovné získání svého postavení uskutečnil v roce 1283 poté, co na Sicílii vypukl převrat známý jako sicilské nešpory, které do základu otřásly anjouskou mocí v tomto regionu. Došlo na rozdělení dosavadního Království sicilského na dvě části – na ostrovní část a na část pevninskou, tzv. Neapolské království. Hugo se snažil tohoto převratu využít ve svůj prospěch a v srpnu roku 1283 přistál ve městě Bejrút. Ovšem ani zde nějak výrazně nepokročil. Z pramenů pak dále není zřejmé, co stálo za jeho neúspěchem a zda v tom hráli svoji úlohu i templáři.²⁰⁸

Může se nám zdát, že v celkovém konfliktu na Východě, kde za primárního nepřítele byli považováni mamlúci, případně Mongolové, byl spor Huga s Karlem až sekundární, byl to však

²⁰⁵ CERRINI, S.: *Templářská revoluce*, s. 141—144.

²⁰⁶ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 194.

²⁰⁷ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 207.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 214—217.

dílek do pomyslné skládačky, která nám tak pomáhá ukázat, v jakém stavu a roztříštěnosti se v této době nacházely křižácké státy. Celkové oslabení anjouské moci, především kvůli již výše zmíněným sicilským nešporám z Velikonoc roku 1282 a následné smrti Karla z Anjou v roce 1285 donutilo templáře myslet jinak. Pravděpodobně se snažili konsolidovat situaci v křižáckých státech tím, že se snažili zaujmout méně zaujatý postoj.²⁰⁹

Po smrti Huga III v roce 1284 a krátkém panování jeho syna Jana se na kyperský trůn dostává další z jeho synů, Jindřich. Ten po svém zvolení potřeboval podporu templářů v případě, že by se se svými ambicemi chtěl prosadit na kontinentě. Došlo tak k vzájemnému jednání mezi Jindřichem a Vilémem z Beaujeu. Jindřich dorazil na setkání osobně v roce 1286. Uskutečnilo se však i jiné setkání, kterého se účastnili velmistři templářů, johanitů i německých rytířů. Zde se všichni vyslovili pro královu podporu a jejich společný hlas jim umožnil získat do držení citadelu ve městě Akkon, kterou jako znamení důvěry a podpory Jindřichovi předali.²¹⁰

Odpočinek od mamlúckých nájezdů, který trval po příměří mezi princem Eduardem a sultánem Bajbarsem z roku 1271, trval celé období 70. let 13. století až do počátku 80. let. Mamlúci své soustředění přesunuli do jiných regionů. Navíc zvýšili svoji opatrnost vůči Mongolům i přes vítězství u Ajn Džalútu, především pro jejich nevyzpytatelnost a také z důvodu Bajbarsovi smrti v červenci roku 1277. Vypukla tak spor o nástupnictví, který trval dlouhé dva roky a na jehož konci se novým sultánem stal Kalavun.²¹¹

Templářský velmistr se v tuto chvíli nepouštěl do žádných ukvapených akcí, spíše pořád uvažoval nad stabilizací oblasti a na jejím zabezpečení. Toto snažení potvrzuje i sekretář Bajbarse

²⁰⁹ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 194—195.

²¹⁰ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 218—219.

²¹¹ FRANCE, John: *Victory in the East*. Cambridge 1994, s. 338.

a později Kalavuna, Ibn Abd az-Záhir, který dokládá smlouvu sultána Kalavuna a jeho syna al-Malika as-Sáliha s templářským velmistrem Vilémem z Beaujeu o desetiletém míru a neutočení v oblasti hradu Tortosa. Toto příměří se vztahuje i na území, které Kalavun vlastní, tedy i na Egypt, Sýrii, provincie Homs, Sahjún, Hamá, Aleppo, Eufrat a další, nedávno dobytá území. Celkem do této smlouvy bylo zahrnuto na 37 oblastí. Dohoda platila pro všechna tato území a ručit za její dodržení měl sám velmistr Vilém z Beaujeu, všichni bratři v Tortose, rytíři, turkopolové a ostatní Frankové.²¹²

Nikdo z Tortosy a území, která spravuje, nesmí napadnout žádné území, hrady nebo pevnosti, které jsou uvedené v dohodě. Stejně tak na druhé straně se Kalavun perem svého sekretáře zavazuje, že Tortosa a území spadající pod její správu včetně všech obyvatel, ať už civilního nebo vojenského sektoru mohou až do vypršení smíru užívat klidu, bezpečí a blahobytu. Smlouva chrání jak obyvatelstvo, tak i jejich majetky.²¹³ Zajímavostí je, že smlouva se také vztahovala na lodě, které vplují do tortoského přístavu. Tato dohoda chránila všechny cestující i jejich majetek na palubě, ať už byla loď franská nebo muslimská. Poslední z bodů dodává, že na územích stanovených ve smlouvě nesmí být obnovena a ani postavená žádná nová pevnost, hrad, či jiné opevnění, které by dalo závdavek k vyprovokování konfliktu.²¹⁴

²¹² GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 278—279.

²¹³ BARBER, M.: *The New Knighthood*, s. 196.

²¹⁴ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 280.

13. Poslední roky templářů ve Svaté zemi

Uzavřená příměří umožnila mamlúckým silám, aby se začali postupně vypořádávat s mongolskými hrozbami. Ani to však nezabránilo, aby postupem času začali znovu obracet svoji pozornost proti křesťanům.²¹⁵ Kalavun poprvé zaútočil už v roce 1285, v době, kdy ještě trvalo stanovené příměří. Zastihl tak obranu křižáckých měst nepřipravenou na útok a obranné pozice na pobřeží později potkal stejně ničivý úder jako města dislokovaná ve vnitrozemí. Za zmínku stojí obsazení velmi dobře vyzbrojené pevnosti johanitů al-Markab. Pro srovnání, jedinou větší pevností, kterou johanité v zemi disponovali, byl majestátní Krak des Chevaliers. V únoru roku 1289 se Kalavun svoji pozorností obrátil k městu Tripolis. O jeho kroku dobře věděl velmistr templářů Vilém z Beaujeu, neboť měl ve vojsku mamlúků svůj kontakt z dřívější dob v osobě jednoho z emírů. Ten mu každoročně výměnnou za různé dary poskytoval informace o pohybech muslimských armád. Můžeme se pouze dohadovat, zda o tomto vynášení informací měl ponětí sám Kalavun a jestli na to někdo z mamlúků přišel, s jistotou ale můžeme říct, že údaje, které poskytoval velmistru templářských rytířů, byly pravdivé.²¹⁶

Ve chvíli, kdy se Kalavun vydal směrem k Tripolisu, dostal Vilém zprávu a snažil se obyvatele Tripolisu spěšným poslem co nejdříve varovat. Zároveň také vyslal poselství do Akkonu, aby zajistil dostatek posil. Ty však dorazily se zpožděním a město Tripolis tak padlo. Jedním z důvodů liknavosti mezi okamžitou pomocí směrem k Tripolisu byla také skutečnost, že díky velmistrově politické angažovanosti v předchozích letech, pravděpodobně ve sporu mezi Karlem z Anjou a Hugem III., získal pověst nedůvěryhodného člověka, který více než zdravým rozumem

²¹⁵ CARDINI, Franco: *Evropa a islám*. Praha 2004, s. 235.

²¹⁶ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 325—326.

řídí zaujatostí. Tento cejch se mu později už nepodařilo smýt a odrazilo se v něm i jeho pozdější hodnocení v procesu s templáři spolu s celkovým působením řádu v Palestině.²¹⁷

Ke sklonku roku 1290 dorazilo do Svaté země skutečně několik křižáků z Itálie, možná na pokyn papeže Mikuláše IV. Jejich počty nebyly tak malé, aby unikly pozornosti případných muslimských pozorovatelů, ale zároveň byly i nedostačující k tomu, aby případnému útočníkovi nahnal strach. Po příjezdu do města Akkon rozpoutali dorazivší křižáci ve městě větší nepokoje, při který bylo zabito mnoho muslimských obyvatel města. Templář z Týru pro ně použil označení „*les povres vilains*“ (chudí obyvatelé venkova) a dodává, že se v Akkonu snažili pouze prodat své zboží.²¹⁸ Byly tedy jako muslimové ve špatnou dobu na špatném místě.

Tato událost bohatě posloužila sultánu Kalavunovi jako záminka a požadoval za smrt muslimských obyvatel odškodné. Na křižácké poradě v Akkonu byl ústy velmistra přednesen návrh, že budou vydání všichni zajatci rytířských řádů, které by jinak stejně čekal trest smrti. Tento návrh ale neprošel. Křesťané se nakonec domluvili na takovém řešení, že se pokusí sultánovi vysvětlit, že nově dorazivší křižáci jsou v Zámorí poprvé a neznali tak jeho zákony, včetně smluv o neútočení. Kalavun tomuto pokusu o vysvětlení pramálo věřil a okamžitě se se svoji armádou počal připravovat k útoku na Akkon. Vilém z Beaujeu jako dříve dostal zprávu od svého spřáteleného emíra, ale bohužel mu už nikdo díky jeho pověsti nevěřil.²¹⁹

Kalavun v listopadu roku 1290 umírá, v přípravách na obléhání Akkonu pokračuje jeho syn al- Malik, častěji známější jako al-Ašraf Chalil. Pokusy o řešení sporu mírovou cestou byly neúspěšné a nový sultán roku 1291 písemně informuje velmistra templářů o záměru vojensky na

²¹⁷ BARBER, M.: *Proces s templáři*, s. 17—18.

²¹⁸ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 238.

²¹⁹ Tamtéž, s. 238—240.

Akkon zaútočit, aby tak napravil spáchané nepřístojnosti. Jeho vojsko se k Akkonu přiblížilo počátkem dubna a tím tak načalo poslední část působení křižáků ve Svaté zemi.²²⁰

Obléhání Akkonu roku 1291 bylo významnou událostí pro obě zneprátelené strany, díky tomu máme informace jak ze strany křesťanů, prostřednictvím kronikáře a sekretáře Templáře z Týru, tak z muslimské strany díky záznamům spisovatele a geografa jménem Abu al-Fida²²¹, jehož jméno se postupem času začalo užívat i v latinské podobě Abulféda.

K obraně města se připravili všichni muži, kteří byli alespoň trochu bojeschopní a společně s templáři a příslušníky johanitů se rozmístili podél hradeb. Vilém se společně s několika dalšími muži snažil podniknout noční útok na část muslimského tábora, obsazeného bojovými oddíly z provincie Hamá. Počáteční překvapení se zdálo být výhodou, ale křižáci se ve tmě zamotali do provazů muslimských stanů a byli rychle odhaleni, protože museli ustoupit.²²² Tato informace je u obou kronikářů stejná, kdy Abulféda navíc dodává o něco detailnější informace o odražení útoku. Například jeden z franských rytířů spadl do jámy určené pro latríny a byl zde zabit. Tato akce stála život osmnácti mužů, jejich hlavy byly dalšího dne připevněny ke krkům několika koní a poslány jako dar sultánovi na znamení vítězství.²²³

Abulféda zmiňuje, že osobně bojoval na pravém křídle muslimské armády. Z jedné strany byl obklopen hradbami a z druhé mořem, ze kterého na jeho oddíl útočily lodě za pomoci samostřílů. Dokonce se objevila i loď s velkým palubním katapultem, který svými projektily ničil kromě vojáků i jejich opevnění a stany a díky němu se útočící jednotky cítily ve velké tísní. V noci se ale rozpoutal velký vítr, který lodě včetně té s katapultem potopil a katapult se roztříštil na

²²⁰ MAALOUF, Amin: *The Crusades through Arab Eyes*. Schocken 1983, s. 245.

²²¹ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 240—243.

²²² Tamtéž, s. 245.

²²³ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 297.

součástky, které už obránci nedokázali sestavit dohromady.²²⁴ Tuto informaci poskytuje pouze muslimská strana konfliktu, u Templáře z Týru se podrobnosti o lodi s katapultem nevyskytují a je pravděpodobné, že nebyly zaznamenány úmyslně. Můžeme se tedy jen domnívat, jestli by o něm byla uvedena zmínka, kdyby bylo obléhání ze strany mamlúků neúspěšné.

Dne 15. května dokázali johanité společně a templáři odrazit útok na bránu svatého Antonína, ale o pár dní později se muslimům podařilo branou, kterou Templář z Týru nazývá jako prokletou, dostat dovnitř města, ve kterém vypukly těžké pouliční boje.²²⁵ Zajímavou informaci přináší Abulféda, kdy se podivuje nad tím, že Akkon a jeho obránci nechávají vrata otevřená dokořán a nesnaží se je žádným způsobem zavřít.²²⁶ Křesťanské prameny o této informaci mlčí. Domnívám se, že pokud tomu opravdu tak bylo, plynou nám z toho dvě možnosti. První možností je špatný stav bran, který neumožňoval jejich úplné dovření a křižáci tak měli daleko těžší obrannou činnost. Bylo by ale až příliš zarážející, že by se takový problém vyskytnul u obou bran zaráz, takže pravděpodobnější byla spíše varianta druhá. Při této variantě by křižáci bránili vstupní prostor do Akkonu právě v oblasti vstupních bran a snažili by se tak odstranit početní převahu nepřítele.

Prameny obou stran se nadále shodují v tom, že obrana Akkonu nevydržela a těžké boje se rozpoutaly v jeho ulicích. Vilém z Beaujeu zrovna v okamžiku proražení obrany odpočíval, ale jakmile se dozvěděl o průniku nepřátelských jednotek do města, vzal si pouze svůj meč a jen lehce ozbrojen se vydal spolubojovníkům na pomoc. Byl ale vážně raněn a odnesen spolubratry zpět do templářského domu, kde po celý následující den pomalu umíral. Když toho dne během večera zemřel, bylo mu podle jeho sekretáře přibližně šedesát let.²²⁷

²²⁴ Tamtéž, s. 297—298.

²²⁵ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 198.

²²⁶ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 297.

²²⁷ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 245—251.

Ve městě a oblasti přístavu vypukla panika ze smrti velmistra, která umožnila obléhacím armádám obsadit většinu města, až v křesťanských rukou zůstala pouze templářská pevnost a několik opevněných věží. Dne 25. května roku 1291 se snažil templářský maršál a zastupující velitel po smrti velmistra Petr ze Sevrey dohodnout na podmínkách kapitulace, když sultán zaručí volný odchod pro všechny uvnitř. Když však muslimské vojsko dorazilo k templářské pevnosti, někteří z vojáků začali obtěžovat ženy a děti a postupně se k nim přidávali další z vojáků. Templáři muslimskou část armády u jejich pevnosti pobili a zamítli tak myšlenky na případnou kapitulaci.²²⁸

Vzhledem k lokaci templářské pevnosti poblíž moře, byl v noci vyslán se zbylými cennostmi a pokladem templářský komtur Theobald Gaudin, který měl za úkol dostat se za jakoukoliv cenu do města Sidon.²²⁹ Abulféda tuto informaci potvrzuje a dodává, že po dobytí města mnoho obyvatel prchalo pryč na lodích, ale muslimské armády jim nevěnovaly větší pozornost. Je tedy velmi pravděpodobné, že se templářský komtur Theobald Gaudin pokusil nenápadně splynout s uprchlíky z řad civilistů, aby tak předešel pronásledování ze strany mamlúků.²³⁰

Dle Templáře z Týru pevnost padla o tři dny později a všichni, kdo se v tu dobu nacházeli uvnitř, byli pobiti. Abulféda uvádí jako datum pádu Akkonu pátek sedmnáctého dne druhé džumády, což je v převedení na křesťanský letopočet 17. červen roku 1291. Jako dodatek uvádí, že byl Akkon dobyt ve stejný den, jako když ho před lety dobyli Frankové na sultánu Saladinovi. Považoval takové načasování za boží skutek a za potvrzení toho, že jsou na správné cestě.²³¹

Templáři měli ve vlastnictví už jen města Sidon, Tortosu a hrad Atlít. V Sidonu byl přeživšími rytíři zvolen za velmistra Theobald Gaudin, který přežil pád Akkonu. Ze všech rytířů

²²⁸ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 198.

²²⁹ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 255—257.

²³⁰ BARBER, M.: *Noví rytíři*, s. 198.

²³¹ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 297.

byl pravděpodobně služebně nejstarším templářem, neboť na Východě sloužil několik desítek let, převážně jako templářský komtur. Templáři pobývali na Sidonu přibližně měsíc, dokud k jeho hradbám nedorazilo velké vojsko mamlúků. Touto dobou už velmistr, Theobald Gaudin se vydal po moři na cestu směrem na Kypr, aby získal posily pro případné obléhání, ale zpět se už nevrátil.²³²

Zbývajícím obráncům Sidonu přišlo z Kypru upozornění, aby se vzdali.²³³ Neschopni Sidon ubránit před velikou přesilou a s velkým znechucením opustili templářští obránci hrad v noci 14. července. Protože templářům zbývali už jen Tortosa a Atlít, nezbývalo jejich posádkám nic jiného než se také evakuovat.²³⁴ Abulféda tyto informace potvrzuje, kdy k opuštěnému Sidonu dodává také město Bejrút.²³⁵ Kapitulaci Tortosy uvádí na 5. července, Atlítu na 30. července. Chválí Boha za to, že umožnil obsazení těchto silných a velkých měst, aniž by byla vynaložená přílišná námaha a do vlastnictví islámských sil se tak vrátilo kompletní území na pobřeží. V až tak příznivý výsledek se nikdo z přítomných neodvažoval ani doufat. Připouští však, že Frankové předtím měli vojensky navrch, kdy byli pouhý krok od kompletního obsazení Egypta, Damašku a přilehlých území.²³⁶

Právě poslední templářská pevnost, Atlít, se stala symbolem pro templářskou neústupnost a oddanost Svaté zemi. Muslimové jej za celou dobu své existence nedokázali nikdy dobýt, a proto byl na konci křížácké éry rozebrán do posledního kamene, aby se zaručilo, že už nikdy nebude znovu existovat. Templář z Týru k tomu jen trefně dodává poznámku, že bylo tímto vše ztraceno, a křesťané tak nemají v Sýrii už ani píď země.²³⁷

²³² FRALE, B.: *Templáři*, s. 115.

²³³ EDBURY, Peter: *The Kingdom of Cyprus and the Crusades, 1191—1374*. Cambridge 1991, s. 105—106.

²³⁴ NICOLLE, David: *Acre 1291: Bloody sunset of the Crusader states*. London 2005, s. 86.

²³⁵ GABRIELI, F.: *Křížové výpravy*, s. 298.

²³⁶ Tamtéž, s. 298.

²³⁷ GASTON, R. (ed.): *Les Gestes des Chiprois*, s. 258.

Závěr

Templářský řád byl důležitou součástí křížových výprav do Svaté země téměř po celou dobu jejich existence. Za tuto dobu si dokázal získat určité renomé, nejen u představitelů křížáckých států, ale také u svých muslimských protivníků. Prostřednictvím studia pramenů jak křesťanské, tak muslimské strany můžeme tvrdit, že se u templářů během jejich působení ve Svaté zemi projevila jistá nezbytnost v přijímání některých z muslimských způsobů, teoreticky můžeme nazvat tento způsob přímo arabizací. Tuto skutečnost je však zapotřebí více dovysvětlit. Pokud budeme počítat s tím, že tento fenomén existoval, pak jej musíme rozdělit na dva typy: opravdovou a předpokládanou. Zatímco předpokládaná arabizace templářů ve Svaté zemi vzbudila nesouhlas s řádovým přístupem k muslimům převážně v Evropě, až do procesu v roce 1307, ve kterých se tento argument stal častým při vyslýchání, se zde řádoví příslušníci mohli cítit bezpečně.

Opravdovou arabizací templářů bylo dle mého názoru pouhé přizpůsobení k lokálním podmínkám. Navzdory několika příkladům přátelství mezi templáři a muslimy, jehož ideálním vzorem je Usáma ibn Munkiz, templáři udržovali vztahy s muslimy ne díky tomu, že měli pochopení pro jejich chování, podstatu jejich žití, ale z praktického hlediska, protože to bylo nezbytné. V rámci jejich adaptace a následné expanze ve Svaté zemi. Templáři měli v křesťanských armádách výstřední postavení a byly jim svěřovány nejdůležitější úkoly. Bylo to především díky jejich disciplíně, výcviku, ale také uměním adaptovat se v neznámém terénu a přejímat bojové taktiky protivníka. Jiná možnost pro ně při jejich počátcích ani neexistovala.

Hlavním cílem této práce bylo vytvořit obraz templářského řádu ve Svaté zemi tak, jak jej viděli soudobí kronikáři, kteří byli v tomto prostředí přítomní. Bylo by naivní se domnívat, že templáři byli velebeni celým křesťanským světem. Dobře to ilustruje kronikář Vilém z Týru. Ten s templáři a jejich praktikováním kontaktu s muslimy nesouhlasí, ale je nutné poznamenat, že skrze

jeho ruku často mluvila vůle krále, jeho sponzora a ochránce, který se snažil řád ovládnout tak aby prosazoval jeho vůli, s čímž velmistr nesouhlasil. Na první pohled se taky díky jeho perspektivě může řád jevit jako sobecký, chamtivý, toužící po slávě a uznání. Tyto prvotní dojmy je však potřeba brát s patřičnou rezervou a po odstranění těchto předsudků společně s autorovou zaujatostí dostáváme ve výsledné podobě obraz řádu, který se ve větší či menší míře pouze snaží naplnit a rozvíjet myšlenky, kvůli kterým byl stvořen. Tyto ideje například vychvaluje Jean de Joinville téměř po celou dobu jeho přítomnosti ve Svaté zemi. Je to pravděpodobně dáno tím, že se na řád dívá spíše z úhlu spolubojovníka než kronikáře a může tak na ně nahlížet z pohledů, který je ostatním kronikářům skryt.

Podobně jako tomu bylo u křesťanských kronikářů, tak ani ti muslimští nejsou výjimkou ve své různorodosti názorů směrem k templářskému řádu. Na jedné straně respektující Usáma ibn Munkiz, nazývající vybrané členy řádu jako své přátele a ochránce, na druhé straně Imád ad-Dín, naopak reflektující Saladinovu potřebu rytířské řády v čele s templáři zničit a provždy ze Svaté země vypudit. I zde záleží na pohledu interpretace každého z nás, jak na danou problematiku pohlížíme, zdali na větší konflikt, kde spolu soupeří dvě nesmiřitelná vyznání víry, nebo jako na vztahy jednotlivců, kteří si i přes odlišné náboženské vyznání nejdou dogmaticky po krku a spíše se snaží vzájemně hodnotit jeden druhého podle vlastního chování a uvažování.

Vytvořit si komplexní představu řádu ve Svaté zemi není vůbec jednoduchou záležitostí. Při hlubší analýze si rychle uvědomíme, že nic není dopředu stanoveno, templáři nejsou jen bojovníci Krista, muslimové nejsou barbarští nepřátelé vyznávající Aláha. Každý z nich má své chyby a ctnosti a záleží jen na nás, ke které ze stran jsme ochotni se více přiklonit, kterou vyzdvihnout a kterou se snažit utopit v hlubinách dějin.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny a edice

GABRIELI, Francesco: *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, PROKOP, Josef (přel.), Praha 2010.

GASTON, Raynaud (ed.): *Les Gestes des Chiprois*. Paris 1887.

HROCHOVÁ, Věra: *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha 1982.

JOINVILLE, Jean de: *Paměti křížákovy*. (přel.) ČERNÝ, Václav, Praha 1965.

LUNDGREEN, Friedrich: *Wilhelm von Tyrus und der Templeorden*. Berlin 1911.

MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 4. díl. LUARD, Henry Richards (ed.) London 1877.

MATTHEW PARIS: *Chronica Majora*. 5. díl. LUARD, Henry Richards (ed.) London 1880.

MUNKIZ, Usáma ibn: *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křížáky*. VESELÝ, Rudolf (přel.) Praha 2009.

OLIVER OF PADERBORN: *Historia Damiatina*. (přel.) GAVIGAN, John Joseph, Philadelphia 1948.

STUBBS, William (ed.): *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*. London 1864.

WILLIAM OF TYRE: *A History of Deeds Done Beyond the Sea*. (přel.) BABCOCK, Elizabeth – KREY, August, London 1943.

Literatura a články

- BARBER, Malcolm: *Proces s templáři*. Praha 2008.
- BARBER, Malcolm: *Noví rytíři*. Praha 2006.
- BARBER, Malcolm: *The New Knighthood: A History of the Order of the Temple*. Cambridge 1993.
- BRIDGE, Anthony: *Křížové výpravy*. Praha 1995.
- BURMANN, Edward: *Knights of God*. London 1988.
- CAMPBELL, George: *The Knight Templars: Their Rise and Fall*. London 1937.
- CARDINI, Franco: *Evropa a islám*. Praha 2004.
- CERRINI, Simonetta: *Templářská revoluce*. Praha 2013.
- COBB, Paul: *Usama ibn Munqidh. Warrior Poet of the Age of the Crusades*. London 2005.
- CRAWFORD, Paul: *The Templar of Tyre: Part III of the Deeds of the Cypriots*. London 2003.
- DEMURGER, Alain: *Jakub z Molay – Soumrak templářů*. Praha 2011.
- DEMURGER, Alain: *Les Templiers, Matthieu Paris et les sept péchés capitaux*. Paris 1989.
- DEMURGER, Alain: *Templiers et hospitaliers dans le combat de Terre sainte*. Paris 1995.
- DEMURGER, Alain: *Viet et mort de l'Ordre du Temple*. Paris 1985.
- DUGGAN, Alfred: *Křížácké výpravy*. Praha 1973.
- EDBURY, Peter: *The Kingdom of Cyprus and the Crusades, 1191—1374*. Cambridge 1991.
- FOREY, Alan: *The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Centuries*. New Studies in Medieval History. London 1992.
- FOREY, Alan: *Novitiate and Instruction in the Military Orders During the Twelfth and Thirteenth Centuries*. *Speculum*, 61, 1986, č. 1.
- FRALE, Barbara: *Templáři*. Praha 2009.

- FRANCE, John: *Victory in the East*. Cambridge 1994.
- GROUSSET, René: *Histoire des croisades et du royaume franc de Jerusalem*. Paris 1935.
- HILLENBRAND, Carole: *The Crusades: Islamic Perspective*. Edinburgh 1999.
- JACKSON, Peter: *The Crusades of 1239 – 1241 and their Aftermath*. Bulletin of the School of Oriental and African Studies, 50, 1987.
- JACKSON, Peter: *The End of Hohenstaufen Rule, Syria*. Bulletin of the Institute of Historical Research, 59, 1986.
- JOTISCHKY, Andrew: *Crusading and the Crusader States*. London 2004.
- KENNEDY, Hugh: *Crusader castles*. Cambridge 1994.
- KROPÁČEK, Luboš: *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha 2002.
- MAALOUF, Amin: *The Crusades through Arab Eyes*. New York 1983.
- MARSHALL, Christopher: *Warfare in the Latin East*. Cambridge 1992.
- MARTIN, Sean: *Templáři*. Praha 2009.
- NAPIER, Gordon: *The Rise and Fall of the Knights Templar*. Cheltenham 2011.
- NAPIER, Gordon: *A-Z of the Knights Templar*. Cheltenham 2014.
- NICOLLE, David: *Acre 1291: Bloody sunset of the Crusader states*. London 2005.
- NICHOLSON, Helen: *Before William of Tyre: European Reports on the Military Orders Deeds in the East, 1150 – 1185*. In: NICHOLSON, Helen (ed.) *The Military Orders*, 2. díl. London 1998.
- NICHOLSON, Helen: *Templars 1120 – 1312*. Brno 2008.
- NICHOLSON, Helen: *Templars, Hospitallers and Theutonic Knights. Images of the Military Orders*. London 1995.
- NICOLLE, David: *Crusader Castles in the Holy Land 1097 – 1192*. Oxford 2004.
- PHILLIPS, Charles: *Křížové výpravy*. Praha 2010.

- PRAWER, Joshua: *The Latin Kingdom of Jerusalem*. London 1972.
- PRINGLE, Denys: *Reconstructing the Castle of Safad*. *Palestine Exploration Quarterly*, 117, 1985.
- PRINGLE, Denys: *Templars Castles between Jaffa and Jerusalem*. In: NICHOLSON, Helen (ed.) *The Military Orders*, 2. díl. London 1998.
- PRINGLE, Denys: *Templars Castles on the Road of the Jordan*. In: BARBER, Malcolm (ed.) *The Military Orders*, 1. díl. London 1994.
- RICHARD, Jean: *The Latin Kingdom of Jerusalem*. Amsterdam 1979.
- RILEY-SMITH, Jonathan (ed.): *The Atlas of the Crusades*. London 1991.
- RILEY-SMITH, Jonathan: *The First Crusade and the Idea of Crusading*. London 1986.
- RILEY-SMITH, Jonathan: *The Templars and Teutonic Knights in Cilician Armenia*. *The Cilician Kingdom of Armenia*. Edinburgh 1978.
- ROSENTHAL, Franz: *A History of Muslim Historiography*. Leiden 1968.
- RÜTH, Axel: *Crusade witness: Jean de Joinville's Vie de saint Louis*. In: NICHOLS, Stephen (ed.) — KABLITZ, Andreas (ed.) — KÜPPER, Joachim (ed) *Spectral Sea. Mediterranean Palimpsests in European Culture*. New York 2017.
- SMITH, Caroline: *Crusading in the Age of Joinville*. Aldershot 2006.
- TYERMAN, Christopher: *God's War: A New History of the Crusades* London 2006.
- TYERMAN, Christopher: *Svaté války. Dějiny křížových výprav*. Praha 2012.
- TIBBLE, Steven: *Monarchy and Lordships in the Latin Kingdom of Jerusalem*. Oxford 1989.
- WASSERMAN, James: *Templáři a asasinové*. Praha 2004.

Resumé

The main goal of this thesis was to analyze and reflect Knights Templars in the Holy Land through Arabic and Christian sources and to put this topic into the wider context of crusades. Thesis is trying to keep chronological order, minor setbacks are present due to better understand research issues. From the comparison of sources on both sides is obvious, that highly depends on who is author of the source. For example, the Muslim chronicler Usama ibn Munkiz is closely related to Templars and after incident in Al-Aqsa mosque he mentions them as „friends“, even they are Christians. On the other hand, Christian chronicler William of Tyre is having an unfriendly attitude toward the Templars. This is caused by king of Jerusalem, Amalrich, who is donator and protector of the chronicler, and tries to control the order to fulfill his biddings. Grandmaster of the order refuses, so we can think that a lot of information from this chronicler about the order is in fact will of the king. Researchers, whose are trying to make their own opinion on Templar order based on Arabic or Christian sources will soon realize, that nothing is obvious as it can be on first sight. Friendships can be made between enemy religions as same as hostility between members of the same religion.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Tomáš Vondrovský
Fakulta:	Filozofická
Katedra	Historie
Vedoucí práce:	PhDr. Tomáš Somer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022
Název práce:	Obraz templářů ve Svaté zemi prostřednictvím arabských a křesťanských pramenů
Název v angličtině:	Reflection of the Knights Templar in Holy Land by Arabic and Christian sources
Anotace	Práce se zabývá rozborem templářského řádu ve Svaté zemi pohledem arabských a křesťanských pramenů a jejich zařazením do širšího kontextu křížových výprav.
Klíčová slova	templáři, křížové výpravy, Svatá země, konflikt, víra
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on the Knights Templar in Holy Land and their reflection by Arabic and Christian sources and also sets them into wider context of the crusades.
Anglická klíčová slova:	Knights Templar, crusades, Holy Land, conflict, faith
Jazyk práce:	čeština
Rozsah práce:	96 stran